

ISSN 2822-3640

Düşeyaz

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR SANAT VE EDEBİYAT DERGİSİ

SAYI: 34 | NİSAN • MAYIS • HAZİRAN 2025

SÖYLEŞİ

DURAN DOĞAN

DOSYA

ŞEHİR VE KÜLTÜR

VEDAT ALİ KIZILTEPE • MEHMET MORTAŞ • LAUREN MENDINUETA • AHMET TEPE • SÜREYYA ŞAHİN
İLKER GÜLBAHAR • KAZIM GÖK • ZÜLEYHA ÖZBAY BİLGİÇ • İLKER SEDAT DİKEÇ • GÜNDÜZ KAYALI
SİNAN GÜRBÜZ • NİMET TEKEREK • MUSTAFA UÇURUM • MEHMET ALİ ABAKAY
CEMAL SAFİ KÜREK • MUSTAFA IŞIK • MESUT BİLAL BUĞDAY • MEHMET FARUK HABİBOĞLU
FURKAN EREN • SOPHIA JAMALI SOUFI • MEHMET AKİF ŞAHİN • ABDULLAH SOYSAL CASİM
BABAOĞLU • ADEM TURAN • HIZIR İRFAN ÖNDER • MERVA GÖZÜKARA • NECDET EKİCİ • LÜTFİ BİLİR
ZİYA GÖÇEBE • GÜLÇİN YAĞMUR AKBULUT • HAYRİYE GÖZTAŞ • POLAT KAYACIK

İÇİNDEKİLER

2	MEHMET MORTAŞ	Yansımalar
3	LAUREN MENDİNUETA	Komşum
4	AHMET TEPE	Bakışlarda Kalmış Uzun Konuşmalar
5	SÜREYYA ŞAHİN	Ucu Açık Şiir
6	İLKER GÜLBAHAR	İnciri İncitmeyen İncir Kuşuna Çağrı
7	KAZIM GÖK	Kâtipti Mikail
8	ZÜLEYHA ÖZBAY BİLGİÇ	Kütahya Gibisin
10	İLKER SEDAT DİKEÇ	Prima Materia
11	GÜNDÜZ KAYALI	Yalnızlık Bir Nehir
12	SİNAN GÜRBÜZ	Şelalemin Nefesinde Bir Gün
13	NİMET TEKEREK	Evliya Yorganı
14	MUSTAFA UÇURUM	Şehre Kültür Penceresinden Bakmak
17	MEHMET ALİ ABAKAY	Sibirya'da Dondurma İkrâmı ve Kültür Meselesi
19	CEMAL SAFİ KÜREK	Silgi
20	MUSTAFA IŞIK	Kültür, Şehir ve Şiir
22	MESUT BİLAL BUĞDAY	Sokak ve Ev Medeniyeti
23	MEHMET FARUK HABİBOĞLU	Küf
24	SÖYLEŞİ	Duran Doğan
28	FURKAN EREN	Düşüncemin Durağına Takılı Kalmış Şehir
30	SOPHIA JAMALI SOUFI	Semptom
31	MEHMET AKİF ŞAHİN	Şehir ve Biz
34	ABDULLAH SOYSAL	Şehrin Ruhü
36	CASİM BABAOĞLU	Dünyanın Cenneti Telafer Şehri
39	ADEM TURAN	Bir Şiirdir Bursa Daima
40	HIZIR İRFAN ÖNDER	Kork İçimdeki Cehennemden!
41	MERVA GÖZÜKARA	Şehir ve Kültürün İnsan Psikolojisine Etkisi
43	NECDET EKİCİ	Kurban
47	VEDAT ALİ KIZILTEPE	Eylül
50	LÜTFİ BİLİR	Toprak Adam
53	ZİYA GÖÇEBE	Her Zamanki Duam
55	GÜLÇİN YAĞMUR AKBULUT	İkinci Hayat
57	HAYRIYE GÖZTAŞ	Balkon
62	POLAT KAYACIK	Kemaliye

SAYI: 34
NİSAN • MAYIS • HAZİRAN 2025

ISSN 2822-3640

**İmtiyaz Sahibi ve Genel
Yayın Yönetmeni**
Vedat Ali Kızıltepe

Yazı İşleri Müdürü
Alpaslan Yurtsever

Editör
Hayriye Göztaş

Yayın Kurulu
Vedat Ali Kızıltepe
Alpaslan Yurtsever
Mehmet Mortaş
Nimet Tekerek
Mesut Bilal Buğday
Ayşe Arıkan

Danışma Kurulu
Prof. Dr. Yakup Poyraz
Prof. Dr. Kemal Timur
Prof. Dr. Selim Somuncu
Dr. Ahmet Yenikale
Dr. Kadirhan Özdemir

Kapak Fotoğrafı
Yasin Mortaş

Dizgi-Tasarım
M. Selçuk Aksoy

**İç Anadolu Bölge
Temsilcisi**
Ayşe Arıkan

**Marmara Bölge
Temsilcisi**
Filiz Tosun

İletişim
05325650842
Yavuz Selim Mh. 4 Cd.
No:1/A Dulkadiroğlu/
Kahramanmaraş

DÜŞEYAZ'DAN

Onuncu yıl, 33. Sayımız ile uygulamaya koyduğumuz yayın politikamızla, dergi içerik ve görselinde yaptığımız değişim ve dönüşüm hareketinin, şair, yazar ve okurlarımızda bıraktığı iz ile geri dönüşler yayın kurulumuz adına oldukça önemliydi. Gerek görsel, gerekse özellikle şiir poetikasında ki dönüşüm siz değerli kalemlerimiz ve okurlarımız tarafından beğeniye karşılandı. Tarafımızca doğru yolda olduğumuzun teyidi olarak algılandı.

Şüphesiz dergiler yazarları ve okurları ile bir bütündür. Mütefekkir kişiliği ile ön plana çıkan Cemil MERİÇ'in deyimi ile; *"Kitap, çok defa tek insanın eseri, tek düşüncenin yankısı; dergi bir zekalar topluluğunun. Bir neslin vasiyetnamesidir dergi; vasiyetnamesi, daha doğrusu mesajı. Dergi, hür tefekkürün kalesi. Belki serseri ama taze ve sıcak bir tefekkür. Bir şehrin iç sokakları gibi mahrem ve samimidirler."*

Devrin çehresini makyajsız olarak onlarda bulursunuz." Edebiyat yolculuğuna devam eden yüzlerce edebiyat dergisine saygıyı, muhabbeti ve iş birliğini muhafaza etmekle birlikte, Düşeyaz Dergisi, Cemil MERİÇ'in dergiler hakkındaki söylemini yakasında rozet misali taşıma azim ve kararlılığını muhafaza edecek, hür tefekkürün kalesi olmaya gayret edecektir.

Bölgenin tek, ülkenin sayılı temalı dergilerinden olan dergimizde bu sayımızın dosya konusu "Şehir ve Kültür" olarak belirlenmiştir. Bedene can veren ruh ise, şüphesiz şehirlerin ruhu da kültürdür.

Tema ile ilgili kaynak niteliğindeki değerli nesir yazıları, özgün şiirleri ve değerli kalemlerden üst düzey öyküleri ile donatılmış dolu dolu bu sayımızı beğeninize sunuyoruz.

Hoş geldiniz, buyurunuz...

Vedat Ali KIZILTEPE

Yayın Kurulu Adına

Genel Yayın Yönetmeni

Yansımalar

MEHMET MORTAŞ

Sen beni öpersen
Yuvasında kuşun gölgesi ölür
Yüzüme bakmaz içindeki ırmak
Mahallede bir kız evde kalır

Ben seni görürsem
Yağmura tutunan çöl kurur
Bakışlarında birikir mezardaki toprak
Yaşamak kalbindeki yaradan belli olur

Şiirden bir çocuk düşerse
Kuşun gölgesi ölür şiirin dalında
Geçersem kapısı kilitli dünyadan
Bir yaprak dünyada asılı kalır

Resme sığmayan akşam üzüntüsünde
Rüyalarındaki yalnız bakış ölür
İçimdeki kuklaya kırılğanlıklarım düşer
Şehirde bir adam yola koyulur

Komşum

LAUREN MENDINUETA

Yalnız yaşar komşum, bir şairdir kendisi.
Aramızdaki duvarlar incecik,
Kağıt yaprakları gibi.
Her sabah, adımlarını duyarım,
Uzun koridorunda volta atarken,
Sözsüz dizeleri peşinde sürüklerken.
Kahvesini karıştırırken, kaşığının fincandaki dansını,
Elinin hareketini duyar gibi olurum.
Öğleden sonralarıysa, süzülür koridorunda,
Vücudunun ağırlığını, elinin sürüklenişini hissederim,
Işıklı bir şiir yazarken.
Yüzünü hiç görmedim, hep bir el yazmasına gömülü.
Geçen gece, yumruğumla vurdum kapısına,
Çalan bir kalbi taklit ederek, defalarca.
Açtı sonunda, koridorun sonunda bir heykele dönüşürken,
Kutsal rüyalarını bölmekten çekindim.
Karanlıkta, parmak uçlarımda, evini temizledim,
Banyosunu ovaladım, mutfağını parlattım, sofrasını kurdum.
Sessizce kapattım ardımdan kapıyı,
Ve kitabıma döndüm.

Çeviri: Esra Arı

Bakışlarda Kalmış Uzun Konuşmalar

— — — — —
AHMET TEPE

Kalmayışlığın dünyada yaralıyor, bu yüzden
En çok babamın yüzü kapılarda
Sevilmemiş bir insan yüzüdür.

Ellerimde bir umut,
Üstü rakamlarla örtülü dehşet
Akar dilimin altından
Ağıt sesleri vaktin çarptığı
Ne kadar da birbirine benziyor
O uzun konuşmalar bakışlarda kalmış
Şafağın kanatları şimdi burada.

Nasıl unutulabilir alaycı yağmurun geçmiş
Geceyi esmer geçişim, sigara kokulu sesin
Kış ayazı saçlarım penceredeki
Büyük hüznüm sahip olamadıklarımın hepsi.

Uzağın tutunamayan elleri akşam saatinde
Bir beyaz at kırarak gemileri,
Susmaz ve kırılmaz sesiyle
Delirmiş toprakla kaldık insanla ortada.

Artık biliyorum bin hasret kovulduğum yerden
Soğuk kavgalarım bir masalmış!
Uzak hatıralarda sesine benzetmişim
Acıları evimizden sonraki
Ellerinin büyüklüğünde.

Ve karşımda bütün dünya...
Zamanın memesinden emmişim,
Gülümsemişim, içeri aldığım sabah ışığı
Çok kaldı geride yaşamak
İçimde gizli rüşvet.

Ucu Açık Şiir

SÜREYYA ŞAHİN

bir sismografin el yazısıyla yazılmıştı doğum belgem
krater kenarında ağlayan o bebek bendim
süt yerine pus emen
rüyama giren devlet memurları çerçeveli
noter tasdikli sessizlik dağıtıyor
ve biz, tek bir vekil görmemiş çocuklar,
yemin ediyoruz susarak, meydanlara meydan okuyoruz

-arşivlenmiş düş kırıkları bekliyor otobüs duraklarında
ciğerimizi yakıyor zaman -mentollü değil bildiğin saf asit-
perdelere sinmiş inkar, lavanta kokulu çarşafklar
çıkamaz sokaklara tespih taneleri gibi dağılmış sarhoşlar fahişeler
bozacılar
ve haber bültenleri için yeni kurbanlar arayan katiller-

tavan arasına kaldırılmış bir aşk var,
tek sırrım bu sıkıya sıkıya sarıldığım deli divane sanıldığım
ah aşk
kırık bardaklardan su sızdıran, diline sarmaşık doladığım
susarsan büyülenir şehir yağmur yeniden başlar
konuşursan tüm büyüğü bozulur hikayenin,
yağmur bulutlarını da alıp kaybolur

sen susunca, kaldırımları soluk soluğa kalıyor sokakların
uçmak değil, unutmak için açıyor kanatlarını kuşlar

İnciri İncitmeyen İncir Kuşuna Çağrı

İLKER GÜLBAHAR

hadi, bu ağrı sürgününde beraber uyuyalım
yoluma attığın ilmek ilk budağa asılsın gün ışıırken
birkaç güle yaslanalım ilkyazın kılcal damarında
gözlerime gömülmüş nehirlerin kıyısına
hüzün sofrası bulutlar açalım
çünkü varla yok arasında bir deri bir kemik umut
sık dokunmasın omzumuza bıçağın sırtı
yapraklarını soyunmuş papatyadan mülhem
çitlembik dalı sarınsın ihtimallere
zamansız kar tozları düşmüş serçeleri öpelim kanatlarından
beyazlayan günün masasını donatsın düş penceresi

hadi, bu zehirli sarmaşığı birlikte damıtalım
Davudi komutlarla korkutalım yokluğu
yakından uzağa uzanmasın yakın
uzağa yanıp közlenmesin uzak
su yollarına gül sürelim gönül sarnıcından
içimin yamaçlarından beraber varalım gönül beldesine

Kâtipti Mikail

KAZIM GÖK

Yüreğinde kardelen yarası
Ondan mıdır, dağ kendini unuttu
Yamacında kardan adamın hüznü yüzü
İşte el sallıyor o eriyen parmaklarıyla!

Yüce şair,
Cemreleri gönderiyor
Güneşi gülümsetiyor...

Toprağın derisinde çayır kafiye,
Yağmur redif gibi yağıyor ardına

Ölçülü esiyor rüzgâr...

Kelebek tomurcuğa teşbih ile yaklaşıyor.
Kızıl bir uçurum açarsa konacak.

Dalları üzerinde
Kinayeli yapraklar
Cilveli çiçekler, her biri hayalin rengi
Konuşuyor kiraz ağacı
Hatıralarının hepsi on bir heceli...

Kuşların dilinde haiku'lar
Karıncaların sırtında koca imgeler...

Kirli papatyalar tertemiz gülüyor

Yeryüzü defterine
Mikail'e yazdırılıyor bu şiir
Her güzellik bir dize!

Siz bu şiiri okudunuz mu?
Yoksa sadece mevsim mi değiştirdiniz...

Kütahya Gibisin

ZÜLEYHA ÖZBAY BİLGİÇ

Yağmura sevdalı bir şehrin
Burçlarında hayat bulur hüznüm.
Sırmalı türküler yakılır,
Pınar bakışlı hisarında
Ve aşka boyun eğer mısralar
Yedi bin yıllık tarihin ihtişamında...
/
Şehrimin kalbinden geçiyorum bu sabah
Ve Şeyhi'nin Hüsrev ü Şirin'inden
Karanfil nakışlı çinilerde sevda buseleri
Turkuaz umutlarda arıyorum seni,
Senin dudakların mühürlü bir ateşti,
Ben o dudaklarda açan çiçek...
Nazenin bir Kütahya gibisin
Ve Kütahya kadar gerçek!
/
Seni, gönlüme asılan sislerinde bu şehrin
Ayaza çalan soğuk nefesinde
Ellerim buza kesmişken
Ve içimde avuturken kadim bir yalnızlığı
Hayme Ana sabrıyla beklemeyi bildim.
Yokluğunda beli bükülmüş akşamlar kadar kederli
Hani şu adımlarımızda eskiyen Hıdırlık Tepesi...
/

Anıların ayak izlerini arayan seyyahım
Çelebi misali...
Ve eski bi tuvalin renklerinden geçen
Kafesli motiflerinde Germiyan Sokağı'nın
Dantelli pervazlarında simanı andıran sarmaşıklar
Sana çıkar uzadıkça güz sancılı yollarım
Her şafak
Taş örmeli yokuşlarında Çinili Cami'nin
Vuslata dair duaya durur avuçlarım.
Billur sularına kanarım çeşmelerin...
/
Senin gözlerinden temaşa etmek
Bağdadi kubbelerini Mevlevihane'nin
Bir semazen eteğinde
Huzurun ta kendisidir
Yağmur bereketidir gözlerin.
Ve gül rayıhası yayılır iklimlere
İhtiram makamından Ulu Cami'nin
Bir güvercin nazarında
Su şakırtısı
Şadırvan ninnisi
/
Dinle rüzgârları sevgili!
Ben bu şehrin şiirden kalbiyim,
Mürekkebinde aşk nağmeleri...
/
Senin dudakların mühürlü bir ateşti,
Ben o dudaklarda açan çiçek...
Nazenin bir Kütahya gibisin,
Ve Kütahya kadar gerçek...

Prima Materia

İLKER SEDAT DİKEÇ

Mesela bir dedenin yorgunluğu gibi...
Gitmek istesem bu kentten gidemem
Kavimler Göçü listesine adımlı yazdırıp
At başı olsam da bu yalnızlıkta ben yine gidemem!

Bir çift işaret fişegidir gözlerin benim için,
Gözlerin senin defol ve git renginde, ne güzel!

Bugün bu şiir amma da gider sana.
Nimbostratus gibi yoğurup ellerinle
Hallaç pamuğuna çevirdin sen şeyleri
Al ve gözyaşlarınla bu şiiri giyin...

Hayatın tarifi, senin dilinin sözlüğünde
Paçal zeytinyağlı bir salatadır sofistike
Az gelmiştir hayat anlayışının küsuratı
Ondan ki sen Pi'yi bile küsuratsız seversin

Yalnızlık Bir Nehir

GÜNDÜZ KAYALI

Şehir dişlerini geçirdi zamana,
Bir tütsü gibi kasvet çöktü üstümüze.
Bir lamba söndü, bir gölge çoğaldı...
Ve paslı bir bıçak girdi geceye!

Ne sokaklar tutuldu ne duvarlar!
Zamanın izi kaldı her kaldırım taşında.
Bir çığlık ki duyulmadı,
İçimin karanlığı gömüldü kaldı bende!

Hangi kapıyı çalsam ben
Hangi yüzü saklasam çok yabancı
Şehir şimdi bir yığın harf
Benden geriye nokta
Çok zamansız unutulmuş

Nefes alıp veriyor sabah,
Zaman çürüyor avuçlarımda.
Belki zamansız bir çocuk gülüşü,
Bütün bulutları dağıtacak...

Şimdi geçtiğim bu köprü,
Çok yıkık duruyor bakışlarımda.
Ne geçmeye yol ne dönmeye niyet
Yalnızlık bir nehir,
Ben her mevsim
Yüzme bilmeyen...

Şelalemin Nefesinde Bir Gün

SİNAN GÜRBÜZ

Soruyorum sana ilkyazım,
Daha kaç fidan taşıyacak
Pervanesi kuş gözünde maviliği

Ekeceğim kalbinin derinliklerine,
Sessizliğine toprağın
Damarı tıklal saatinde gözyaşı
Hükümran düşlerin yolunda
Ne uzun ne kısa

-telsizde sen

Buğusunda aynanın
Çakıllı derenin ıslak saçlarına
Döner keskin zincirleri baharın
Bıldırcınlar konar tazeliğine.
Yaprağım mesut bahtiyar
Pist kenarı ışığı gözlerine...

-ben son dizede yaklaşma

Rüzgâra karşı gönülde kule...
Sesleri bıldırcınların seyir defteri,
Aynası göz alıcı elması yüreğin
Döner durur havada şelale yolcu,
Apronda gezinir biçare
Gagasında ceviz taşıyan karga
Fırçaların izinde tablo aim raporu
Cam fanusta güneşim
Ovayı anlatan kalemin gölgesinde...

İçinde bir melodi
Doğanın sıcak nefesi
Yuva yapar yalnız kuşlara
Bahar gözlerin büyüünde...

Evliya Yorgani

NİMET TEKEREK

Bir Hüd Hüd kuşu ki kaderi boynuna asılı,
Kaçtığın yerden vardığın yere uçacak...
İki yol serildi biri taştani biri yağmurdan,
Ya nasırlı bir adım ya çamurlu bir iz bırakacak...

"Ben orada değildim"
Değildim sehere yakın titreyen başaklarda,
Değildim taştan dağlarla çevrili yamaçlarında!
O kapının ardında hangi duvarda sesin
Sesin, kim bilir yarınlar saklayacak

Yıkılmış bir viranenin önünden geçen adımlar,
Gezindiğin dağlar, hepsi ayaklarında
Kaçtığın ve bulduğun ne varsa ardında...
Deşele deşele zamanı,
Senden bir kızıl toprak kalacak!

Bir elin Tuna boylarında bir kızın saçlarını tarar,
Bir elin iki dünya kısıracında ha koptu ha kopacak!
Basıp geçtiğin bir çift karayılan,
Bil ki her adımında sinene yapışacak.

Sen saçaklarından binbir hayat dökerken
Faş olunan bir matemden ardından
Sığındığın yeşil sırmalı evliya yorganından
Bilirsin, yalnız sitem ve kahır akacak...

Bilinmez emelin nedir, kaçmak mı bulmak mı?
Her yokuşun senden sana...
Her deniz ve her buğday tarlası sana...
Bil ki kaçtığın her ne varsa
Vardığın yerin başını tutacak!

Şehre Kültür Penceresinden Bakmak

MUSTAFA UÇURUM

Şehirler, insanlığın tarih sahnesine attığı en büyük adımlardan biridir. İlk yerleşim yerlerinden modern metropollere uzanan bu yolculuk; yalnızca taş, tuğla ve betonla değil; aynı zamanda kültürle örülmüştür. Şehirler; insanların bir araya geldiği, fikirlerin çarpıştığı, geleneklerin dönüştüğü ve yeniliklerin doğduğu yerlerdir. Kültür ise bu dinamik yapının hem harmanlayıcısı hem de ürünü olarak şehirlerin ruhunu şekillendirir.

Peki, şehir ve kültür arasındaki bu ilişki nasıl bir döngüye dayanır? Şehirler mi kültürü doğurur, yoksa kültür mü şehirleri inşa eder? Bu sorulara yanıt ararken, şehirlerin yalnızca fiziksel mekânlar olmadığını, aynı zamanda birer kültürel mozaik olduğunu fark ederiz.

Yaşadığım şehirleri göz önüne aldığım da fark ettim ki şehirler bende hep ortaya koydukları kültürel dinamik ve altyapı ile karşılık bulmuş. Bunun en önemli sebebi ben şehirlere bu gözle bakmışım. Şehrin yüzü ve ruhu bende böyle karşılık bulmuş. Tokat, Sivas, Sakarya benim için yaşam alanı olmanın dışında kültürel bir olguyu

benimle bütünleştirdiği için anlam kazanmış. Bu şehirlerde yaşadığım süreçte şehrin bana dokunan yanı hep kültüre yaslı yüzleri olmuş çünkü ben şehirlerde bunu görmeyi, böyle bir ortamda yaşamayı istemişim. Şehir benim için şiir, edebiyat, sanat olunca anlam kazanmış.

Tarih boyunca şehirler, medeniyetlerin aynası olmuş. Antik Yunan'da Atina, felsefenin ve demokrasinin beşiği olarak yükselirken Roma, mühendislik ve yönetim sanatının merkezi haline gelmiş. Her iki şehir de yalnızca binalarıyla değil; o binaların içinde yaşayan insanların düşünceleri, sanatı ve yaşam biçimleriyle anlam kazanmış.

İstanbul'u düşünelim. Tarihin her döneminde insanlığın gözdesi olmuş bir şehir. Edebiyatın ve sanatın da adeta başkenti olmayı başarmış olan İstanbul, örneğin divan edebiyatı gibi görkemli bir dönemin de mihenk taşı haline gelmiş. Orta Çağ'dan bu yana İstanbul gibi şehirler, Doğu ile Batı'nın kesişim noktasında bir kültür köprüsü halini almış. Ayasofya'nın kubbesi altında Hristiyanlık ve İslam'ın izleri

birleşirken şehir, farklı milletlerin ve inançların uyumunu yansıtmış. Ayrıca Ayasofya sadece bir mabet olmanın ötesinde fethin sembolü de olduğu için kültürün, tarihin, geleneğin sembolü haline gelmiş bir yapı olarak bugün de aynı değerini korumakta. Bu örnekler, şehirlerin yalnızca coğrafi birer nokta olmadığını, aynı zamanda kültürel birikimlerin yoğunlaştığı alanlar olduğunu gösteriyor.

Modern çağda ise şehirlerin kültürel rolü daha karmaşık bir hale geldi. Sanayi Devrimi ile birlikte başlayan kentleşme dalgası, insanları köylerden şehirlere taşıdı ve bu göç, beraberinde yeni bir kültürel dönüşümü getirdi. Londra, Paris, New York, İstanbul gibi metropoller, farklı uluslardan insanların buluştuğu; dillerin, dinlerin ve alışkanlıkların iç içe geçtiği yerler haline geldi. Ancak bu hızlı kentleşme, kültürel çeşitliliğin yanı sıra bir kimlik karmaşasını da doğurdu. Geleneksel yaşam biçimleri, modern şehir hayatının hızına ayak uydurmakta zorlanırken insanlar kendilerini beton yığınları arasında aidiyet ararken buldu. Bu noktada, şehirlerin sunduğu fırsatlar kadar kültürel erozyona yol açma potansiyeli de tartışma konusu oldu.

Bizim için en canlılık örnek İstanbul. Özellikle 60'lı, 70'li yıllarda başlayan köyden kente göç olgusu İstanbul kültürü gibi bir kavramı ortadan kaldırdı. Önce dil değişmeye başladı. Sonra hayata bakış açısı ve kültürel öğeler birbirini takip etti.

Şehirlerin kültür üzerindeki etkisi, yalnızca insan hareketleriyle sınırlı değildir; mimari, sanat ve teknoloji de bu ilişkiyi derinden etkiler. Örneğin, bir şehrin silüetini oluşturan gökdelenler, o toplumun modernliğe ve güce olan tutkusunu yansıtırken dar sokaklarda gizlenmiş tarihi evler, geçmişini koruma arzusunu simgeler. İstanbul'daki Kapalıçarşı gibi mekânlar, şehirlerin kültürel hafızasını canlı tutar. Öte yandan müzik, tiyatro ve edebiyat gibi sanat dalları da şehirlerde yeşerir. Arabesk müziğin çıkışı ve etki alanının hızla yayılması, büyük şehirlere göçün ve insan yaşantılarının moderninden varoşa yaşama geçişi sonucunda şekillenmeye başlamıştır. Yaşam şartları, kültüre yoğun bir etki yaptığı için batı müziğinin etkisi zamanla evirilerek arabesk bir yaşama dönüş yapılmıştır.

Şehirleşmenin olumsuz bir yönü de tek tip şehirlerin yaygınlaşmasına zemin hazırlamak olmuştur. Küreselleşme ile birlikte, birçok şehir birbirine benzer hale gelmeye başladı. Kafeler sokağı, aynı marka mağazalar ve tek tip alışveriş merkezleri, yerel kültürlerin yerini almaya başladı. Bir Anadolu şehrinde bile dünya markası bir mağazaya rastlamak mümkün. Bu mağazanın hemen yanında yöresel ürünler satan bir işyerinin var olmasını çok kültürlülük olarak kabul edip mutlu mu olmalıyız, yoksa şehirlerin sahliliğı ve has kültürünün yok olmasına başlamasına üzülmeli miyiz, bu da göreceli bir unsur olarak hayatımızda

yer etmeye devam ediyor.

İstanbul'da tarihi bir çarşıda global markaların tabelalarına rastlamak, bu homojenleşmenin birer göstergesi. Bu durum, şehirlerin özgün kimliklerini kaybetme riskiyle karşı karşıya olduğunu düşündürüyor. Yine de bazı şehirler bu tehdide direniyor. Örneğin Mardin'in eski yapıları, Gaziantep'in çarşıları, Safranbolu'nun evleri, Küba'nın Havana'sı hâlâ kendi ruhunu koruyor; Hindistan'ın Jaipur'u ise geleneksel mimarisıyla modern dünyaya meydan okuyor. Tüm bunlar, millet fark etmeden tüm insanlığın kültürü yaşatma gayretinden başka bir şey değildir.

Şehir ve kültür arasındaki ilişki, aynı zamanda bireylerin günlük yaşamına da yansır. Şehirde yaşayan insanlar, farkında olsun ya da olmasın, bu kültürel atmosferden etkilenir. Toplu taşıma araçlarında duyulan konuşmalar, sokak sanatçılarının melodileri, mahalle pazarlarının kokusu... Hepsi, şehrin kimliğini şekillendirir. Ancak bu etkileşim çift yönlüdür: İnsanlar da şehirleri dönüştürür. Göçmenlerin getirdiği yemek tarifleri, gençlerin başlattığı sokak sanatı hareketleri ya da

bir mahallelinin düzenlediği festival, şehrin kültürel dokusuna yeni renkler katar.

Uzun yıllar sadece büyük şehirlerde rastladığımız sokak sanatçılarını, üniversitelerin yaygınlaşması ile artık her yerde görebiliyoruz. Tokat'ın tek caddesinin üzerinde akşam vakitleri çıkan birçok sokak sanatçısı, ilk başlarda şaşkınlıkla karşılanırken artık şehrin bir dokusu olarak görülmeye başlandı. Şehrin kültürüne böyle bir yeniçağ modelini de eklemiş olduk.

Şehirler ve kültür, birbirini sürekli besleyen ve yeniden inşa eden iki ayrılmaz unsurdur. Şehirler, kültürün sahnesi olduğu kadar onun koruyucusudur da. Kültür ise şehirlerin taşlarına ruh üfler, onları yalnızca birer yaşam alanı olmaktan çıkarıp birer hikâyeye dönüştürür. Günümüzde bu ilişkiyi korumak ve şehirlerin özgün kimliklerini küresel tekdüzeliğe karşı savunmak, belki de insanlığın en büyük meydan okumalarından biridir. Çünkü şehirler, sadece binalardan ibaret değildir; kültürel her unsur, insanlığın ortak belleği ve geleceğinin aynasıdır.

Sibiry'a'da Dondurma İkrâmı Ve Kültür Meselesi!

MEHMET ALİ ABAKAY

Yazıp yazmama arasında gelgitler yaşadım, ruhun metcezir hâli... Sibiry'a'da birisinin dondurma ikramının hükmü, kıymeti olabilir mi? Her şeyin donduğu ortamda dondurma ikramının ne değeri olur? Günümüzde insanın insana dondurma ikramı, mevsimlerin sıcak olduğu zamanlarda kayda değer.

Maalesef siz ne denli çaba içinde olsanız, ne kadar çalışsanız birileri Sibiry'a'da sizi dondurma yemeğe davet eder oldu! Sibiryada bulunmadık, bulunma imkânımız olmadı, niyetimiz söz konusu değil. Uğraştığımız alan, meşguliyet belli.

Ülkelere, uzak diyarlara yolculuğumuz kitaplarla başlar. Görmediğimiz ülkeleri, yazılı-basılı eserlerden yola çıkarak, bu eserlerde anlatılanları okuyarak, varsa gravürlerle fotoğraflardan faydalanarak öğreniriz ve ruhumuzu gereken bilgiyle donatır; hafızamızı yenileriz. Sibiryada dondurma yemenin insana ne tür bir adrenalin sağladığını bilmiyoruz, bilmekten uzagız.

Hem dondurma, adrenalin sağlar mı? Korku, hareketlilik, eğlence olmadıkça adrenalin salgısı söz konusu olamaz.

Ülkeleri, geniş coğrafyaları görmek; yerinde gezmek önemli. Seyyahların binbir meşakkatle gittiği uzak diyarlarda yaşadıkları, gördükleri seyahatnamelerinde doğrudan yer alır. Bunun sebebi ne olabilir ki sıcak evinde yaşamak varken, her şey elinin altında iken? Birçok şeyin yokluğuna ve yoksunluğuna katlanmak ne içindir?

İnsanoğlunda merak her daim bilmediği, bilmek istediği, yaşamayı arzuladıklarını gerçekleştirmeye yöneltir; ruhu bedenle aynı noktaya hapseder. Sibiryada dondurma ikramında bulunani samimiyet ölçüsünde değerlendirmek mi? Birçok seyyah imkânlar geliştikçe, ulaşım kolaylaştıkça ülke ülke gezip durur; şehirlerle kasabalara kadar iner; göstermek istediğini kendisini takip edenlere görüntülü biçimde sunar; teknolojik imkânları kullanır.

Her şey güzel ve mükemmel de

niçin bu duyarlılığı doğduğu, büyüdüğü, yaşadığı şehir ya da şehrinin sınırları içindeki yaşam alanları için göstermez? Şehri ve kültürü, ruhunda özümsemeyenlerin binlerce senelik medeniyeti bir mutfağa "kültür" şeklinde hapsedmeleri ne derecede doğru?

Kültürü, bugün yeme içme ile izah mümkün mü? Hem "kültür" denilen mevhum, medeniyet ifadesinin yanında oldukça zayıf kalır. Mana ile anlam, hakikat ve gerçek arasındaki farklılığın inceliğini bilmeyenler veya göz ardı edenler, medeniyet yerine ısrarla "kültürü" kullanır oldu. Şehir, medeniyetin yaşandığı yer iken "kent kültürü" adı altında kabullenilmesi güç ifadeler ortaya çıktı.

Kentin kasaba olduğunu, kaza hükmünde bulunduğunu, günümüzde "ilçe" ile ifade edildiğini bilmeme cehaleti; şehirlerde farklı isimlerle yeni yerleşim alanlarını toplu yaşam merkezleri şeklinde adlandırdı: Kent City, Life Plus, City Life... Bu isimlendirmenin taşıdığı ucube mana, şehrin medeniyet kavramından gittikçe uzaklaştığını göstermek için başlı başına yeterli belge gibidir.

Medenî "şehirli" iken "medeniyet" neyi ifade etmektedir? Mimarisi, musikisi, mutfağı, maarifi, iktisadı gittikçe özüne yabancılaşan bir şehirde veya şehirlerin toplamı ülkede kendi tarihini, inancını, geçmişini, geleneğini, giyimini, kuşamını, örfünü dile getirmek ve bunu "kültür" ile ifade mümkün değildir.

Her şeyde yabancılaşmayı, aslından uzaklaşmayı marifet bilen anlayışlar

"medeniyet" yerine dile Fransızcadan kültürü ikame etti.

"Medeniyet" yerine "kültür" geçer akçe kabul edilince dil değişti, yol-yordam farklılaştı. Konuyla ilgili birçok kitaba baktığımızda kitap isimlerinde kültür olmazsa olmazlardan. Biz sadece kitap adlarına benzer kimi isimler verelim: Kültür farkı, İnegöl Kent Müzesi, müze kültürü, sinema kültürü, mizah kültürü, mutfak kültürü, spor kültürü, tarih kültürü, müzik kültürü... Daha önce "medeniyet" bildiğimiz yaşamda hayata güzellikler katan her şey yerle bir olunca bozulan dil oldu. Ticarî işletme isimleri, işyeri tabelaları bize garip görünmüyor, zaman içinde. İnsan, yer, mekân adları kimi zaman mana taşımaktan uzak ve anlamsız. Giyim kuşam üzeri çalışanlarla yeme içme alanında iş gücü sahibi olanlar "marka" olarak yabancı isimleri seçme zorunluluğunu hissediyor. Ev içi kullanılan gündelik hayattaki eşyanın, gerecin adı yabancı.

Dil, medeniyetten koparılıp istilâya maruz bırakılırsa her şey aslının tersine dönüşür. Buna siz önce "taklit" deyin; sonra aslını inkârâ dönüşen ve esareti getiren tarihine, coğrafyasına, özüne düşmanlığa varan yabancılaştırma ve kölelik... Gördüğümüz kadarıyla kimi nostaljik dernekler kurulur geçmişe hasret yüklü. Gaye eski şehir kültürünü yaşatmak, bugüne getirip geleceğe taşımak... Siz "kültür" dediniz mi akla gelen miadı dolmuş, müzelik ne varsa teşhire açık vasıflardır...

Özüne yabancı bırakılsa dahi kimileri özel günlerde geçmişten yana izler taşıyan giysilerini giyer, yemekleri

yapmaya çalışır. Medeniyetin yeniden ihyası için ve "kültür " adını taşıyan her eklentiye karşı köy- ilçe- şehir bütünlüğü için- de ülke sathına yayılmasını arzuladığımız ve bunun için kırk yıllık zaman sürecinde oluşan "Şehir Araştırmaları Merkezi" bu kültürel istilaya karşı medeniyetten yana bir duruşu temsil eder.

Bir milletin ne zaman geçmişle bağı kopartılırsa sahip olduğu değerler zaman içinde diliyle, inancıyla, toprağıyla, yer altı ve yer üstü değerleriyle kaynaklarıyla yok olur; maziye karışır. Bugün bahsi edilen " şehir kültürü" bunun yansımasıdır. Sibiryada dondurma ikliminden memnuniyet duyma böyle bir hazzı veriyorsa, köklerine yabancılaşanlara ne demeli? Alex Halley'in "Kökler" adlı eserini okumaya davet mi edilmeli? Kunta-Kinte'nin kendisinden sonra gelen torunlarının ne olduğunu merak eden çıkmaz mı içlerinden? Aztek-Maya-İnka medeniyetinin asıl evladına ne oldu?

Kültürün girdiği yerde istiladan başka bir şey yaşamamıştır, insanlık!

Silgi

CEMAL SAFİ
KÜREK

Kanatırken yüreği can kırığı
Düğümlemiş ayak bağı
Kaçıkça diz çöker
Düşükçe küfreder
Sevgi, yergi hemhâl olmuş
Kan damlar
Yazan k/alem ucunda...

Yokluğun çırpınırken
Varlık felsefesi karmaşasında
Başın alıp gidememek...
Bir şey var sende
Bu büyü
Henüz keşfedilmemiş
A-ma d/ilimin ucunda

Bin niyaz ile çaldığın kapıyı
Tarumar edip
Harcı sevda bu bin katlı yapıyı
Acıtıp, kanatıp bu açık yarayı
Yok farz etmek çok kolay
Demedi deme
Adın s/ilginin ucunda!

Kültür, Şehir ve Şiir

MUSTAFA IŞIK

Görüntüsü itibarıyla bir şehir ne kadar güzelse onun görünen cihetinin altında sakladığı sahici suratı o kadar afallatıcıdır.

Kültür olgusu, toplumun duyma, algılama, düşünme birliğini oluşturan yaşayış, düşünce ve sanat varlıklarının bütünüdür.

Bir şehri tanıma, kültürel mirası koruma bilinci, kültürel etkinlikler yapma ve katılım alışkanlığı yani bir bütün olarak şehir kültürü edinmeyle paralel olarak ele alınmalıdır. Bu bakış açısıyla bakıldığında şehir ve kültür kavramları birbirini besleyen iki temel kavram olarak yol alagelmıştır. Dolayısıyla şehirleri, kültürün vücut bulmuş hâli olarak tanımlamak yanlış bir yaklaşım olmayacaktır.

Şehirlerin sahip olduğu kimlikler irdeleildiğinde mihenk taşı olarak kültür ögesiyle karşılaşırız. Bütünlüğü anlamlı kılacak olan şehrin mukimleridir. Başta yöneticiler olmak üzere orada ikamet eden fertlerin bütünü, halkanın zincirlerini tamamlama noktasında birer önemli ögedir. Bunun içindir ki şehrin kültürel çehresinin yansıması, yöneticilerinin ortaya

koydukları politikalar ve neticesinde vuku bulan etkinlikler, yapımlardır.

Thomas Bernhard'ın, *'Hakikatin İzinde'* adlı eserinde *"Görüntüsü itibarıyla bir şehir ne kadar güzelse, onun ön cephesinin altında sakladığı sahici suratı o kadar afallatıcı olur."* der. Hâlihazırda bugün bu afallamayı yaşamayan şehirlerimiz yoktur muhtemelen. Ki bu hâli pür melal; başımızdakilerin meseleyi binaların mayına, yolların görüntüsüne indirip, bunu o kentin kültürü için yeterli görmelerinin aynadaki yansımasıdır.

Gelişen ve değişen yaşam tarzının neticesinde insanlar *"Hey gidi günler!"* cümlesini daha çok kurmaya başlamışlardır. Kırsaldan şehirleşmeye ve kentleşmeye uzanan yolculukta durulan her durakta alınan soluğa bu söz eşlik eder durumdadır. Hey gidi günler, yutkunduğumuz belki içimize bir anlık tazededen nefes hissi bırakabilir ama biliriz ki artık çocuklarımızı avutacak hikâyelerimiz, masallarımız, oyunlarımız kalmamıştır. Bunun sebeplerinden biri de şehirleşme/ kentleşme ve kültür arasındaki köprünün halatlarının gevşemeye başlaması ve köprünün giderek sallanıyor olması-

nın gerçekliğidir. Halat koparsa köprü üstündekilerin suya düşmesi, telef olması kaçınılmaz olacaktır.

Etik ve ahlak noktasında şehir/ kent ve kültür imgesini irdelemeye kalktığımızda evrensellik/ ulusallık / yerellik kavramlarının her zaman at başı gitmeyeceği gerçekliğiyle karşı karşıya kalıyoruz. Bize sunulan, dayatılan veya gizil haliyle sevdiren birçok hususun aslında dikenli esvap olduğunu ve nazenin tenimizi kanattığını, tenden akan kanın ayakkabımızı doldurmasıyla anlamış oluruz. O vakit kızışmış esvabımızı ile bedenimizi yıkamaya vaktimiz ve imkânımız kalmamış olabilir.

Değişim ve gelişimden kaçınılmayacağı gerçeğini de unutmuyarak gerçekliğin aynasını her zaman cebimizde taşımamız. Şairin *"Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?"* feryadına kulak kapatmadan kendi feryadımızı kendi kabulleniş cebimizde sığdırmayı unutmamalıyız.

Bu bağlamdan hareketle sözü daha özele indirgerek kültürün has ifa-

desi olan, kelamın şahı şiirle ve şiirin şehirle, kentle, metropolle bağlantısını ifadeyle şunu diyebiliriz ki şair; her ne kadar hayali âlemin kahramanı olsa da sosyal bir varlık olarak yaşamını idame ettirdiği maddi kültür öğelerine ihtiyaç duyacaktır. Modern yerleşkeler de bu kavramlardan biridir şüphesiz.

Özellikle şehir kavramına ayrı bir önem vermek gerekmektedir. Şehir, Medine'dir; medeniyetlerin membaıdır ve şiir/şair için birer hazinedir. Şehirler; toplumun yaşam tarzıyla, maneviyatıyla, sanatıyla, edebiyatıyla paralel gelişen oluşumlardır ve şehirlerin ruhunda doğallık vardır. Kentler gibi bilinçli oluşumun tezahürü değillerdir. Bundandır şiire bu kadar yakışması, bu kadar doğal durması ve iç dünyamıza hitap etmesi.

Şehir ki kültürü, irfanı, derinliği, çok boyutluluğu, hikmeti esas alır. Bu da şiirin ve şairin elzemidir.

-Kastım budur şehre varam, feryad-u figan koparam.

Sokak ve Ev Medeniyeti

MESUT BİLAL BUĞDAY

Futbol topumuz Halil amcanın arsasına düştüğünde duvardan atlar, topu gizli gizli alırdık. Halil amca görmüş ise kesin topumuz kesilirdi. Boynumuz bükük bir şekilde topu orda bırakır ve oynadığımız alandan uzaklaşırdık. Topumuz Mürvet teyzenin evine düşmüş ise Mürvet teyze tebessüm ederek “Girin alın, kuzucuklarım!” derdi. Bizde korkusuzca duvardan atlar, futbol topumuzu alırdık. Onun o mütebessim çehresi gözümün önünde... Her aklıma geldiğinde Mürvet teyzeyi rahmetle anarım. Mahallemizde her çeşit karakter vardı. Ancak Mürvet teyze gibi teyzeler çoğunlukta idi.

İyi ve kötü her dönemde vardır. Ancak kadim değerleri yitirmeye başladığımızdan beri kötülüğün alanı genişlemeye başladı. Bir güven bunalımı yaşamaya başladık. Tabi bu güven bunalımının temelinde bireyselleşme, muhabbetsizlik ve üzümünü yiyip bağıcı sormama anlayışı var. Bize ne oldu da bu kadar sevgisiz ve güvensiz olduk. Bugün alışveriş merkezlerinde satılan tişörtün üzerine bile alarm çalan aparatlar takılmış durumda. Bugün bu güvensizlik neden? Evet, her

dönemde kötü ve iyi insanlar vardı. O zaman da şeytan ve nefis vardı. Ancak o zaman kötülüğü ıslah etmeye çalışan insanlar çoğunlukta idi. Bugün site toplumu oluşturduk. Sitelerin dış tarafında güvenlikçiler, bir de içeride kart okutmalı geçişler ve kimin geldiğini gösteren kamera sistemleri ve canımız isterse açılan kapı sistemleri ile toplum dönüştürülüyor. Bu kadar engelin ve materyalin arasında sağlıklı ve doğal ilişkilerin olması düşünülemez.

Güvenliği sağlamak adına güvensizliğe kapı aralıyoruz. Bugün küreselleşen dünyada evlerimiz de sokaklarımız da güvensiz mekânlara döndü. Dün üç nesil sokakta huzurlu iken bugün sokaklar kötülük mekânları olarak kabul edilmeye başlandı. Oysa eskiden muhabbet edilen çeşme başları, gençlerin toplandığı sokak başları, şehir halkının alışveriş yaptığı çarşı başları vardı. Hatta buralardan başka özel mekânlar da vardı. Çınaraltı Çayhanesi, Çınaraltı Lokantası gibi...

Mahalle ve sokaklar önemli mekânlar iken nasıl oldu da lanetlenmeye başlandı? Sahi nasıl oldu da sokak sakinleri “sokak çocuğu” ya da “so-

kak adamı, sokak sürtüğü” oldu? Kalabalıklar arasında insan nasıl yalnızlaştı? Sokağın insan ile olan ilişkisi nasıl oldu da sadece eşya ile olan ilişkiye dönüştü? Sokağına sebil kültürü (sokak çeşmeleri, dut bahçeleri) hâkim olan bir milletin sokaklarına ruhsuzluk, heykel ve ne olduğu belirsiz tasarımlar hâkim oldu. Bugün insanlar bireyselleşince mahalle ve sokak da bireysel mekânlara döndü. Bugün kafeler ve alışveriş merkezleri iki kişilik buluşma mekânları olarak karşımıza çıkmakta. Oysa eskiden kıraathaneler, kahvehaneler ve çayhaneler sosyalleşme mekânları idi.

Turgut Cansever’in dediği gibi:

“Şehri imar ederken nesli ihya etmeyi ihmal ederseniz ihmal ettiğiniz nesil, imar ettiğiniz şehri tahrip eder.”

Bugün ne şehrimize ne sokağı-mıza ne evimize ne de eşyaya hâkimiz. Medeniyetimizde ihtiyaç kadar tüketilir ve fazlası israf sayılırdı. Ama bugün modern seküler çağda reklam bombardımanına tutuluyoruz.

-Eğer sende, evinde ve ofisinde yoksa ayıplanırsın.

-Bu alacağın eşya gelişmişlik göstergesidir...

Küf

MEHMET FARUK HABİBOĞLU

İstiflenmiş umutlarımın üstünde
Rengi ebruli küf...
Ninemın eski sandığı eskide kalmış,
Cebim cepkenim yırtılmış.

Şimdi ben seni nasıl dilesem
Uğruna hangi duaları etsem
Ama sahi ya!
Gözlerimiz çoktan ayrılmış.

Ben yitik bir şairim!
Abdurrezzak dedem doksan birde öldü,
Babam seksen yedi yaşında
Ellerinden öperim.
Peki, ben kimim?

Ah, keşke!
Çocukluğuma dönebilseydim,
Sezai Karakoç başımı okşasaydı.
Cenazesine yetişebildim,
Utansaydım şiir diye yazdıklarımın...
Bunca fakirlik,
Ya bunca zulüm...
Şu yeryüzü denen kirli ülkede
Çaresiz bekliyorum işte!

SÖYLEŞİ

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kültür Spor ve Turizm Dairesi Başkanı

DURAN DOĞAN

Düşeyaz: Sizi kısaca tanıyabilir miyiz?

Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesinde doğdum. İnönü Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunuyum. Çeşitli okullarda öğretmenlik ve idarecilik görevlerinde bulundum. Kahramanmaraş İl Milli Eğitim Müdürlüğünde il müdür yardımcısı olarak çalıştım. Halen Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesinde Kültür, Gençlik ve Spor Dairesi Başkanlığı görevini yürütüyorum. Uzun yıllardır şehir kültürü, edebiyat ve sanatın toplumsal etkileri üzerine çalıştım. Aynı zamanda Kahramanmaraş'ın kültürel potansiyelini görünür kılmak, geçmişle geleceği buluşturan projelere öncülük etmek en temel hedeflerim arasında.

Düşeyaz: Kültür, Gençlik ve Spor Dairesi Başkanlığı olarak şehrin kültürel kimliğini geliştirmek adına öncelikli hedefleriniz nelerdir?

Kahramanmaraş, köklü geçmişi ve güçlü edebiyat damarlarıyla Anado-

lu'nun kültür başkentlerinden biridir. Öncelikli hedefimiz Büyükşehir Belediye Başkanımız Sayın Fırat Görgel'in liderliğinde bu birikimi sadece korumak değil, aynı zamanda günümüz kuşaklarına taşıyacak modern ve yenilikçi projelerle güçlendirmektir. Şehrin tüm yaş gruplarını kültürle buluşturmak, özellikle gençlere sanatın bir yaşam biçimi olduğunu göstermek temel önceliklerimizdendir. Ayrıca Kahramanmaraş'ın kültürel markalaşmasını hem ulusal hem uluslararası boyutta pekiştirmek için yoğun şekilde çalışıyoruz.

Bu hedefler doğrultusunda her yıl düzenlediğimiz Uluslararası Kahramanmaraş Şiir ve Edebiyat Günleri, Kültür Sanat Sezonu etkinlikleri, Ağustos Fuarı, yazar- okur buluşmaları, Kahramanmaraş Kitap ve Kültür Fuarı gibi etkinlikler şehir kimliğini kültür ekseninde yeniden kurguluyor. Ayrıca "Kahramanmaraş Kültür Rotaları" projemizle de kentin tarihi ve edebi hafızasını şehir turizmiyle bütünleştirmeyi hedefliyoruz.

Düşeyaz: Büyük yıkımlara sebep olan depremden sonra kültürel anlamda ne tür çalışmalarınız oldu?

Depremler sadece fiziki yapılarımızı değil, hafızamızı da etkiledi. Bu bilinçle, özellikle tescilli yapılarımız için Kültür ve Turizm Bakanlığı ile eş-güdüm halinde kapsamlı restorasyon projeleri yürütüyoruz. Kapalı Çarşı, Kahramanmaraş Kalesi, Yedi Güzel Adam Edebiyat Müzesi, tarihi camiler ve konaklar başta olmak üzere kültürel varlıklarımızı ayağa kaldırmak için bilimsel ve korumacı bir yaklaşım içinde restorasyon çalışmaları yoğun bir şekilde devam ediyor.

“6 Şubat: Türkiye’nin En Uzun Gece-si” ve “Kırılma” başlığıyla yayımlanan kitaplarımız ise kültürel bellek çalış-masının önemli bir ayağı...

Düşeyaz: Yerel halkı kültürel ve sa-natsal etkinliklere teşvik etmek için neler yapıyorsunuz?

Katılımcı kültür anlayışı, bizim temel prensibimiz. Bu doğrultuda her yaştan insanı kültürle buluşturacak projeler geliştiriyoruz. Her ay düzenlediğimiz kültür sanat sezonu etkinliklerinde hemşerilerimizi çocuk tiyatrosu, ye-tişkin tiyatrosu, söyleşiler, konserlerle buluşturuyoruz.

Kahramanmaraş’ta 1983 yılında başlayıp aralıklarla devam eden ve 2000’lerden sonra unutulmaya yüz tutan Ağustos Fuarı’nı Büyükşehir Belediye Başkanı’mızın talimatlarıyla yeniden hayata geçirdik ve Fuar hemşerilerimizden yoğun ilgi gördü. Kitap fuarımıza özellikle öğrencilerimizin katılımını teşvik etmek için onlara biz

belediye olarak hediye kitap çeki ve-riyoruz. Özellikle kırsal mahallelerde çocuk atölyeleri gibi etkinliklerle sana-tı halkın ayağına götürüyoruz. Bu kap-samda başlattığımız “Moral Sahnesi” deprem sonrası mahalle ve konteyner alanlarında tiyatro, müzik ve çocuk gösterileri ile halkı sanatla buluşturdu.

Düşeyaz: Yerel sanatçılarla iş birli-ğinin nasıl? Onları nasıl destekliyor-sunuz?

Kahramanmaraş, edebiyat ve sanat açısından çok güçlü bir insan kayna-ğına sahip. Yerel sanatçılarla sürekli iletişim hâlindeyiz. Onların eserlerini kamuoyuyla buluşturmak için kitap basımları, sergi organizasyonları, şiir dinletileri gibi faaliyetlere destek ve-riyoruz. “Yerel Sanatçı Destek Progra-mı” altında yazarlarımızın kitaplarının basımına, sanatçılarımızın tanıtımına ve ulusal etkinliklere katılımına destek sunuyoruz.

Ayrıca “Kahramanmaraş Sanatçı Rehberi” isimli bir proje üzerinde ça-lışıyoruz. Bu projeye tüm yerel sanat-çıları görünür kılacak bir dijital veri tabanı oluşturacağız.

Düşeyaz: Kültür-sanat faaliyetleri-nin şehirdeki sosyal yapıya katkı sağ-ladığını düşünüyor musunuz? Bu konu hakkındaki gözlemlerinizi nelerdir?

Kesinlikle. Özellikle deprem sonrası dönemde kültür-sanat etkinliklerinin insanları bir araya getirme, moral ve umut verme açısından çok kıymetli olduğunu gözlemledik. Ortak estetik duygular üzerinden insanlar birbirine yaklaştı. Sanat; yaşla başa çıkmanın,

iyileşmenin ve birlikte yeniden ayağa kalkmanın en güçlü yollarından biri oldu.

“Sahne Maraş” bir tiyatro grubu olarak kuruldu, pandemi ve depreme rağmen etkinliklerine ara vermeden devam etti. Çünkü gençlerimizin önemli bir kısmı tiyatroyu seviyorlar. Ben tiyatronun toplumsal bir eğitim aracı olduğunu düşünüyorum. En son yaptığımız kitap fuarını beş yüz bin hemşerimiz ziyaret etti. Aslında biz şehirde bir iklim oluşturmaya çalışıyoruz. Bizim belediye olarak her şeyi yapma kapasitemiz ve imkânımız olmayabilir ancak biz o iklimi oluşturduğumuzda kültür- sanat alanında sosyal dokuda hareket ve heyecan başlar. Ben bunun her geçen gün daha iyiye gittiğini görüyorum.

Düşeyaz: Sanatın şehrin diğer katmanlarına yayılması için ne gibi çalışmalar yapıyorsunuz?

Bu dönüşüm bizim planlı bir şekilde yürüttüğümüz bir stratejinin sonucu. Şehirdeki üniversiteler ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile iş birliği hâlindeyiz. Okullarda edebiyat yarışmaları, üniversitelerde düşünce yazısı ve kısa film yarışmaları düzenliyoruz. Kahramanmaraş Akademi’de ve çocuk sanat merkezinde resimden tiyatroya, müzikten kısa filme kadar her alanda atölyeler düzenliyoruz.

Bu çalışmaların en somut örneklerinden biri olan “İseler arası şiir yazma, şiir okuma ve deneme yarışmaları” her yıl binlerce gencin edebiyatla buluşmasını sağlıyor. Kültür ve sanata olan ilginin artması ve tabana yayılmasının

en iyi yollarından biri de festivaller ve fuarlar. Bizim Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi olarak gerçekleştirdiğimiz kitap fuarı, Ramazan şenlikleri, 12 Şubat Kurtuluş Bayramı etkinlikleri, Uluslararası Şiir ve Edebiyat Günleri, Ağustos Fuarı vb. çalışmalarımız bütün kesimlere ulaşmasına katkı sağlayan çalışmalar olarak tebarüz etmektedir.

Düşeyaz: Kültürel faaliyetlerin şehir turizmi üzerindeki etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Kültür, turizmin ruhudur. Bir şehre gelen turist sadece dağ, göl ya da kale görmeye değil; bir ruhu yaşamaya gelir. Bu bağlamda “Uluslararası Kahramanmaraş Şiir ve Edebiyat Günleri” projemizle edebiyatın izinden yürünecek bir kültür rotası oluşturuyoruz. Tabi şunu kabul etmemiz gerekir ki bu şehir, iki yıl önce büyük bir deprem yaşadı. Depremde sadece canlarımızı değil; hatıralarımızı, mahfillerimizi, tarihi ve kültürel varlıklarımızı da önemli ölçüde kaybettik. Şehrin yeniden inşası sürecinde aynı zamanda kültürel belleğimizi de ihya etmeye çalışıyoruz. Bu noktada kültürel faaliyetler belki kısa zamanda ciddi bir turizm faaliyeti oluşturamayabilir ancak şehirle ilgili uzaktakilere bir mesaj verir. Yani buradaki hayat belirtisini dışarıdaki insanlara güçlü bir mesaj olarak iletir. Turizmi yalnızca kültürel faaliyetler özeline indirgememek lazım. Turizm; doğasıyla, tarihiyle, gastronomisiyle, kültürüyle bir bütündür. Bugün dünya turizminin kültür turizmine doğru ivmelendiğini gözlemliyoruz. Ve aslında

bu turizm çeşidi biraz da nitelikli turizme hitap eder. Önümüzdeki süreçte şehirde oluşacak kültürel iklim daha fazla sayıda ziyaretçinin şehrimize yönelmesini sağlayacaktır.

Düşeyaz: UNESCO Edebiyat Şehri sürecinde son durum nedir, şehirdeki katılım ne düzeyde?

Hazırladığımız kapsamlı başvuru dosyası, UNESCO Türkiye Milli Komisyonunun takdiriyle ve destek mektubuyla birlikte Paris'e gönderildi ve dosyamız şu an merkezde inceleme aşamasında. Sürece destek veren taraflar arasında KSÜ, Kültür ve Turizm Bakanlığı, edebiyat dergileri, yayınevleri ve birçok sivil toplum kuruluşu yer alıyor. Bütün bu paydaşlarımızla ortak çalışmalar yürüttük. Şehirdeki kitapçılarından okullara, derneklerden akademisyenlere kadar herkesin bu sürece aktif katılımı bizi çok mutlu ediyor.

UNESCO süreci kapsamında başlattığımız Şiir ve Edebiyat Günleri, yazar- okur buluşmaları, kitap tanıtım lansmanları, Kahramanmaraş Akademi eğitimleri, dergi yayınları, yazar destekleriyle önemli mesafeler kat ettik. İnaniyorum ki Paris'teki değerlendirmeden sonra Kahramanmaraş, UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı'na, ülkemizden dâhil olan ilk şehir olarak yerini alacak.

Düşeyaz: Fiziki anlamda şehrin kültürünü yansıtan yapıların korunmasına dair hangi çalışmalar yürütülüyor?

Kültür ve Turizm Bakanlığımızın öncülüğünde Tarihi Kapalı Çarşı, Kahramanmaraş Kalesi, Ulu Cami, Yedi

Güzel Adam Edebiyat Müzesi gibi pek çok yapının restorasyonu için çalışmalar devam ediyor. Ayrıca Yedi Güzel Adam Edebiyat Müzesi gibi simgesel alanlarımızın içeriklerini daha da zenginleştirme çabasındayız. Kale çevresi ve Germanicia kazı alanı ise hem arkeolojik hem turistik değer taşıyan projelerimiz arasında önceliklidir.

Ayrıca "Geçmişin İzinde" isimli kültürel miras belgesel dizisi ile bu yapıların hikâyelerini gelecek kuşaklara aktarmayı hedefliyoruz.

Düşeyaz: Şehirdeki edebiyat dergilerine bakışınız ve desteğiniz nedir?

Edebiyat dergileri, bir şehrin düşünce iklimini ve kültürel nabzını en sahici biçimde yansıtan kaynaklardır. Alkış, Düşeyaz, Yitiksöz, Berdücesi vb. dergiler hem hafıza hem de vizyon üretme açısından çok kıymetli. Bu dergilere içeriksel destekler sunması için yazarlık okulları açıyoruz. Ayrıca yerel dergilerin ulusal mecralara açılması için tanıtım ve ağ oluşturma konusunda da destek olmaya gayret ediyoruz.

Bu kapsamda, her yıl düzenlediğimiz Kahramanmaraş Şiir ve Edebiyat Günleri'nde bu yıl dergilerimizi paranteze alarak "dergi buluşmaları" ile dergilerin daha görünür olmalarını sağlamaya çalıştık. Ayrıca dergilere baskı, dağıtım ve sosyal medya tanıtım desteği sağlayacak, şehir kitapçılarındaki görünürlüklerini artıracak özel raf uygulamaları planlıyoruz.

Düşeyaz: Söyleşimize katılımınızdan dolayı teşekkür eder, başarılarınızın devamını dileriz.

Ben Teşekkür ederim.

Düşüncemin Durağına Takılı Kalmış Şehir

FURKAN EREN

Harfler heyecanla hece, heceler şevkle kelime, kelimeler mana ile cümle oluyor. Cümleler aşkla, heyecanla, sevgiyle sayfa; sayfalar da kitap, dergi... Ve bu yazımızda olduğu gibi şehirleşerek ellerinize, odalarınıza, kütüphanelerinize, masalarınıza, gündeminize “Merhaba!” diyor. Şehir; bir dünya görüşünün, bir inanç sisteminin, bir medeniyetin arka planını oluşturan manevi değer ve dinamiklerin bir mekânda somutlaşarak var olduğu yerdir.

Bu özellikleri ile şehirler bütünleyici, toparlayıcı ve aynı zamanda aktarıcı bir fonksiyon icra ederler. Şehir insanda, insan da şehirde anlam bulur. Mekânı anlamlı kılan şehir olduğu gibi, zamanı anlamlı kılan da insandır. Dolayısıyla şehir, insanın zaman ve mekânındaki hikâyesinin de diğer adıdır. Bir başka deyişle hak anlayışının, hakikat duygusunun ve adaletin tahakkuk ettiği yerdir şehir. Gelecek vizyonunu düşünce ve semereleri üzerine kuran toplumların dün, bugün ve gelecek adına söz sahibi olacaklarının bilincindeyiz.

Düşünmek derken de bunun mahiye-

tinin ve niteliğinin de idrakinde olmaya çabıyoruz. Sırf eleştirinin düşünme olmadığını bildiğimiz gibi, sırf övgünün de düşünme olmadığını biliyoruz. Mesele neyi nasıl düşündüğünüz ve en önemlisi de bu konudaki niyetinizdir. Üstat Necip Fazıl’ın “Düşünemediğimizi düşünmedikçe düşünebilmekten uzak yaşayacağız” düsturu bir öz eleştiri olduğu kadar gelecek adına bir umut ve düşünebilmenin de başlangıcıdır. Çünkü düşünmenin farkına varmak, bunu sorgulamak geleceğe emin adımlarla yürümenin dibacesidir.

Hızla şehirleşiyoruz. Cumhuriyetin ilk yıllarında kırsal kesim ile kentsel doku arasında bir kıyaslama yaptığımızda %80 kırsal, %20 Kentsel alandan oluşmaktaydı. Geldiğimiz noktada durum bunun tam tersi bir manzara çiziyor. Kentsel kesim coğrafyamızın %80’ini, kırsal kesim ise %20’sini oluşturuyor. Yani Anadolu hemen her alanda yoğun bir gelişim, değişim, dönüşüm süreçlerinden geçti; geçiyor. Tüm bunlar yaşanırken merkezî ve yerel yönetimlerin hazırlıksız, plansız ve

duyarsız olduklarının altını çizmemiz gerekiyor. Toplum adeta insiyaki olarak bir yerden diğer yere hareket etmiş, belki de savrulmuş gözüküyor. Böylesine kaotik bir ortamdan çıkmamız gerekiyordu. Bunun için bir an önce işe koyulmak zorundaydık. Acelemiz vardı. Onlarca yılın ihmal edilmişliğini, geç kalınmışlığını, vurdumduymazlığını yıllar içinde düzeltme gibi bir sorumluluğu taşıyorduk.

Kaybedecek zamanımız yoktu. Şehirlerimiz alt ve üst yapısıyla kalkınsın; insanımıza, geçmişimize, medeniyetimize yakışır bir kalite ve kimlik kazansın istiyoruz. Ve tüm bunları bir an önce elde etmek istiyoruz. Hedefimize doğru yürümüyor, koşuyoruz. Şehir görünür çünkü onun varlığı görünmesi ile ilintilidir. Şehir görünmez kılındığında aynı zamanda girilmez kılınmıştır. Şehri cazibe merkezi kılan; onun kültürü, sanatı, geleneği, tarihi ve insanıyla görünür olmasıdır.

Şehrin görünmesi onun medeniyet tasavvurunu da yansıtır. Diğer deyişle bir medeniyet tasavvurunu şehirlerinin görüntüsünden, tarihinden bize tevârüs eden unsurlarından anlayabiliriz. Şehirde görünen öncelikle bizim insan yanımızdır. Çünkü biz inancımızı, reddettiklerimizi, kültürel boyutumuzu, sanatsal duyarlılığımızı, tarihsel düşüncemizi, şiirimizi, estetiğimizi şehirlerimizle yansıtırız. Şehri görünmez kılan da biz insanlar oluruz. O zaman bu şehirlerin görünmeme riski olduğunu da gösterir. Nitekim inançların, düşüncelerin inanç ve düşünce olmaktan çıktığı; yozlaşmanın ve yabancılaşmanın olduğu toplumlar kendilerini

görünmez hale getirdikleri gibi içinde yaşadıkları şehirleri de görünmez hale getirirler. Karakteri olmayan; simgesi, işareti ve sembolü, tarihi, kültürü, geleneği, sanatsal duyarlılığı, kültürel kaygısı olmayan şehir görünmez şehirdir. Sadece tüketimin tek kaygı olduğu, tek boyutlu şehirler görünmez şehirlerdir; tıpkı tek boyutlu hale gelmiş tüketen insanlar gibi. İçinde yaşadığımız çağ görüntü çağı. Kimi düşünürlerin, dedikleri gibi gösteri veya imaj çağı. Gören artık göz olmaktan çıkarken fotoğraf, video vb. unsurlar gözün yerini alıyor. Sadece gözün yerini alsa iyi, neyi görmemiz gerektiğini de onlar belirliyor. İnsandaki gösteri ve imaj kaygısı doğal olarak şehirlerimize de yansıyor. Bunun zorunlu sonucu olarak da şehirlerimiz bir görüntü haline gelirken hakikatte görünmez hale geliyor.

Günümüz şehirleri için artık “küresel kentler/şehirler” tabirini kullanabiliriz. Küresel kentlerin orta yeri ise internet oldu. Küresel kentin tüm aygıtları internet tarafından yönetilir bir konumda. Kültür sanat etkinliklerinden ticarete, siyasetten sosyalleşmeye varlığımızı ifade edebildiğimiz yegâne aygıt olma yolunda internet hızla yol almakta. Şehri insanlığın keşfettiği en geniş ve en kapsamlı mekân organizasyonu olarak kabul edecek olursak sinemaya da neredeyse tüm sanatlara kendi bünyesinde yer vermesi bakımından en kapsamlı bir sanat organizasyonu diyebiliriz. Görüntü ile olan boyutudur. Tıpkı filmler gibi aslında biz caddeleri, sokakları, mahalleleri ile şehirleri de kurgularız. Hayal gücümüzü, entelektüel birikimimizi, kültürel

derinliğimizi bu kurguya yansıtırız. Bir bakıma yönetmenin yaptığı gibi aslında şehirleri kurarız. Bu yanıyla şehirler de bir görüntüdür. Şehrin bütününün görülebileceği bir alana çıkıp baktığınızda veya şehri güzelleştirdiğini düşündüğünüz bir eserin, görüntünün önünden geçtiğinizde yekpare bir film karesi izlediğiniz hissine kapılırsınız. Bugün içinde yaşadığımız modern kentler; ışıklandırma biçimleri, camın kullanımı, yeni bina biçimleri, reklam panoları vb. unsurlarla seyredilen görüntülerdir.

Nitekim içinde yaşadığı şehrin güzelliğinden söz eden birisi onun siluetinden başlayarak genel görüntüsünü kasteder. Şehirlerin mekânsal görüntüsü ile birlikte, imajı da artık hayatın gerçeğidir. Şehrin gittikçe sinemasalla/şan bu yanının ötesinde sinema ise kültürler arası taşıyıcılık özelliği ve görüntüler vasıtası ile bize farklı şehirleri, mekânları, insanları, toplumsal olayları getirir. Bu da bizim bireysel ve toplumsal hayatımıza etki eder. Yaptığı kurgularla bazen geçmişin şehirlerini canlandırıp bizi geleneğe götürürken bazen de geleceğin şehirlerini ve mekânlarını tasavvur edip bizi geleceğe götürür. Bu yanıyla sinema şehrin hafızası ve muhayyilesi olur.

Sanatı, kültürü, kitabı takip ediyorsanız; mutlaka bir sergide, bir dergide, bir kitap fuarında, bir konserde, bir tiyatrodan, bir panelde, bir konferansta karşılaşacağız. Hayata daha bir dokunan, hemşerileriyle daha bir sıcak temas kuran, her gün daha bir yenilenen, daha bir güzelleşen “şehir” de buluşmak dileğiyle.

Semptom

SOPHIA JAMALI SOUFI

Dudakların

Bir öpücüğün sıcaklığı gizlidir

Kucaklaman sessiz bir ateş...

Rüyaların ateşine sarılmışım,

Parmaklarının fısıltısı akıyor

Hayal gücünün ve hançerin çıplaklığı
üzerine.

Göz kapaklarımı kapatıyorum,

Keşke boş olsaydım!

Bahardan boş,

Yoldan boş...

Beklemekten boş,

Her şeyden ve herkesten boş...

Ama gözlerin

Binlerce ayna ve pasajda tekrarlanıyor

Tekrarlanır,

Tekrarlama...

Şehir ve Biz

MEHMET AKİF ŞAHİN

Dünyanın son rekâtındayız. Dijital dünyanın serüvenini yaşıyoruz. Sanal kaostun içinde kayboluyoruz. Dünyanın her bölgesine çok yakınız, her bölgesinden çok uzağınız. Aslında biz kendimize çok yakınız ve kendimizden çok uzağınız. Makineleşen bir hayatın iskeletini taşıyoruz. Onu ağıtlarımızla süsleriz. Sır vermeyen şehir ağlar. Biz yas tutarız. Meşaleler surlara sığınır, gökkuşağı ağlayacak diye korkularımız elbiselerimize birikir. Ağıtlarımızı yağmurlara dokunduran toprak, suskunluğunu bozar. Yeniden caddeler şehrin iskeletiyle buluşur. Yeniden gün doğar. Güneş batar. Bir gün daha tarih eskir. Aşk eylemlerimizi başlatır. Eylemsizliğimiz dirilişimizi geciktirir. Sanal bir dünyanın ortasında yaşıyoruz. Ruhumuza yerleşen hantallık, serüvenimizi bir uçuruma sürükler. Sonra fırtına kopar, şimşekler oluşur. Mevsimler değişir. Bahar gelir, çiçekler açar. Derin bir ruhla yeniden irkiliriz. İçimizden gelen sezgilerimizle özdeşleşiriz. Yaratıcıya bağlanmakla umudumuz dirilir. İhaneti fark ederiz. İçimiz burkular. Dost elinde zarar görürüz. Sanal dünya da hayallerimizi kaybederiz. Kokuşmuş bir hayatın

dizlerinde oyalanmaya devam ederiz. Bazı günler aşk bizi terk eder. Duygularımız köhnemeye başlar. Tutku, cazibesini kaybeder. Sevgiden yoksun bir hayatın içine sürükleniriz. Ruhumuz anlamsız bir telaşın içine düşer. Telaş ve kargaşanın içine çekiliriz. Toplumsal kaos hali oluşur. Biz gönüllü sessizliği tercih ederiz.

Politik oyunlar şehrin umutlarını ezer. Şehir kapitalin kırbaçlarıyla kıvrılır. Düşlerimiz kaldırım taşlarına ihale edilir. Devrimciler, mücahitler ve milliyetçiler aynı şarkıları söyler. İdeolojiler körebe oynar. Azınlıklar azınlık kalır. Şehrin sakin köşelerine çekiliriz. Erdemin kollarına sığınırız. Şehrin iskeletini kurarız. Parklarda ağlaşıp bekleriz. Suskun sokaklarda geziniriz. Çocuk seslerine aldırmayız. Yaşlıları dinleriz. Güneş doğar. Denize düşen yıldızlar kavrularak yok olur. Şehir sükûnetin sessizliğini dinlemeye başlar. Şehir böylece irkilmeye başlar. Duygularımız kelepçelenir. İçimize doğan ürpertiler ile susarız. Biz şehrin içinde değiliz, şehir bizim içimizdedir. Her gün bir şeyler bırakırız, bir şeyler toplarız. Şehri hırkamızın cebinde taşıyoruz. O da bizi taşıyor, her dakika başka

bir yana savruluruz, şehir savrulur. Dağınıklığımız umutlarımızla birleşir. Şehirle yoruluruz, onunla yaşlanırız. Şehrin azizlerini bekleriz. Bir derviş edasıyla onların yolunu gözetiriz. Şehri derdest eden yolcuların umutlarını saklarız. Yıldızların ışığı gecelerimize doğar. Gecenin örtüsünü kaldıran âşıkları izleriz. Yetimlerin gözyaşlarını toplayan mültecilerle ağlaşırız. Kırlangıçların kanatları gibi tutsak edilirimiz. Aşklarımız çiğnenir. Parkların gizemine saklanırız. Şehrin düşlerini anlatırız. Güneşin kavurduğu yapraklar dökülür. Asileşen rüzgârı bekleriz. Aşkın sır çıkmayan dudaklarına sığınırız. Şövalyelerin ruhuyla geziniriz. Türkülerin nakaratlarını tekrarlarız. Şehir kendiyle yüzleşmek ister. Kabuklarını dökmek istercesine silkinir. Çılgınlıkları yüreğimize kadar ulaşır. Bu çılgınlıkları dinleriz. Umutlarımız kökle-nir, filizlenmesi için bekleriz.

Yeryüzünün affedilmeyenleri, zenci çocuklarıyız. Yeryüzünün son özgür nesliyiz. Zifiri dünyanın ıssızlığına tutunmuşuz. Kuralları konulmamış bir oyunun yedek oyuncularımız. Gökkuşağının nefesiyle büyüleniriz. Aşk için yazılan şiirin mısralarında kayboluruz. Şimdi bir yığın çılgılığı kucaklarız. Beyaz bir kelebeğin kanatlarına tutunuruz. Kederli bedenimiz renkli elbiselerle süslenir. Kıyamete akan bir nehrin sularında durulanırız. Modern dünyaya göç ederiz. Sessizliğe yürüyen insanlığa katılırız. Şehir hüznlerini toplar. Duygularımıza karışan hüznü yüreğimize zimbalarız. Şehir sevdiğini kaybeder, ufukları kızılışır.

Bizim için yeryüzü bilenir. Ellerimize dokunan aşkın gözyaşlarını döke-riz. Umutlarımızı, banka kasalarına kilitleriz. Duygularımız bir çalgının notasına birikir. Puslu havaların serüvenlerini gerilerden bırakırız. Sırları saklayan nefer tutsak edilir. Çoğu zaman susarız. Yüzyılın suskun kelebekleriyiz. Konuşmamız yasaklanır. Denizin ortasında pusulasız kalırız. Kelimeler dilimize yapışır. Cümlelerin içinde bazı kelimeleri unutturuz. Fısıltılarımız bir tutkuyla ışıldar. Sesimiz yanıp sönen ışıklarla yankılanır. Koyu rengiyle sağır sessizlik yakalarımıza yapışır. Hayallerimiz solistlerin diline düşer. Herkes konuşur, kanaryalar sa-ğır olur. Gözlerimiz kısılır.

Demir kafeslere suskunluğumuzu hapsederiz. Sanal dünya her yanımızı kuşatır. Plastik bir insanlık türer. Post modern çağın gözyaşları kurur. Suçla-rımız dosyalara saklanır. Ruhumuzun içine kurulan kaleler yıkılır. Geleceği-miz geçmişimizle ipotek edilir. Duy-gularımız pazarlıkların vazgeçilmez sermayesi olur. Aşk bulutların gölge-lerinde biriktiririz. Tebessümleri ılı-man sessizliğe bırakırız. Şarkılarımız sirenlerle karışır. Elimizde sevinçleri-miz çalınır. Seslerin içinde sessizliğe gömülürüz. Duygularımız kirlenir. Tanınmış yüzlerimiz alkışlanır. He-yecanlarımız şarkıların nakaratlarıyla umutlanır. Zehrini yüreğine akıtan akrebin tutkusuyla aşklarımız bilenir. Seslerin içindeki korkularımız yüzleş-mek adına yaşarız. Hayatın arkasında, önünde, sağında ve solunda uçurum-lar oluşur. Çoğu zaman fark etmeyiz.

Kaos halinde gürültünün gölgesine sığınırız. Geniş bir ufkun eteğinde sessizce bekleriz. Ruh ve beden diliyle ütopyalar oluşur. Hayatın içindeki sessizliğe kulak veririz. İç dünyamızdan çıkan çığlıkları duyarız. Kalabalıkların bağrıışmaları sessizliğimizi gölgeler. Kelimelere sükûnet, aşka bir burgu saplarız. Ağlarız, şafaktan utanırız. Tutkularımız duygularımızdan çalınır. Aşkın vacip sayılan şiirini söyleriz. Nehirlerden kovulan sürgünümüz tutsak edilir. Yalnızlığımız yalnız kalır. Yüreğimizde peydahladığımız aşka hasret oluruz. Söylemek isteriz, bütün şehir bilsin. Şehir bizimle beraber haykırsın. Sağır kaldırımlar duysun. Öykümüzü mülteci çocukların çığlıklarına gizleriz. Acı aramızda dolaşır. Esrarengiz bir çağın eşliğinde yaşarız. Gözyaşı, gök kubbemizin en belirgin yerine çivilenir. Varlığımızın dalgası, yokluğumuzun denizine kavuşur. Varoluş, yokluğa doğru gider. İnsanoğlu hayata karşı savaşır, yenik düşer.

Dokunulmayan bir sükûneti yaşarız. Sessizliğin ve yalnızlığın erdem olduğunu biliriz. Rahatça itiraf ederiz. Temsil ettiğimiz topluluğun çıkarlarını gözetiriz. Sorumlu hissederiz. İç dünyamızdaki sessizliğin çığlığını duyarız. Zamanın değişimini yaşarız. Vicdani uyarı, bedenimizi kuşatır. Manevi rahatsızlığa sürükleniriz. Statümüzün şatafatını bırakırız. Gönüllü sessizliğin arasına katılırız. İnsanların arasında telepatik bağımız gelişir. İktidar güçlerinin göremediklerini görürüz. Değişimin duygularını anlarız.

En iyi kavgayı sürdürürüz. Unuturuz ancak ihmal etmeyiz. Küskünlükleri unuturuz. Her sevinci yaşarız. En güzel olanla seviniriz. Dinlerin manevi ruhlarını destekleriz. Tabiat kuralları hayatımızın estetiğiyle eşleşir. Toplumsal depremler oluşur. Dengeler değişir. Günün sonunda sükûnetle devam ederiz.

İnsanlığın erdemli yolunda geçmeye cesaret ederiz. Kaosu yok eden güneşin ışıklarını alkışlarız. Gündüzü yudumlayan özgürlüğü arzularız. Kurtuluş ışığı ruh dünyamıza sızar. Biz bu tasarının birer parçasıyız. İnsan yaşarken kendi tarihini yazar, biz hem yazar hem okuruz. Serüvenimizi duygularımızla yaşarız. İnsanoğluyuz severiz, kırgınlığımızı gizleriz. Tabiat kabuk değiştirir, bize ölümü fısıldar. Sonra yok oluş korkusu başlar. Ölüm beyaz kefenleriyle ruhlarımıza siner. Savaşlara şahit olunca korkularımız tazelenir. Aslında çok iyi biliriz. Ölüm korkusu hayatın hedeflerini yitirme kaygısıyla başlar. Hayatı kanıtlayan düşünceyle aşka tutunma melekemizi besleriz. Yanı başımızda evrensel değerlerin görkemli eserleri durur. Başımızı kaldırıp bakmayız. Ezilmiş ve yenilmişliği yaşarız. Dünya patlamaya hazır bir volkan gibi sarsılır. Her kıta, her ülkede insanlık fokurdamaya devam eder. İnsanlık erdemlerin yoluna girerse gönüllerimiz temizlenir.

Bir gönül aklanırsa dünya arınır. Bir beyin özgürleşirse değişim başlar. Bir umuttur, bir gerçektir, biliriz.

Şehrin Ruhu

ABDULLAH SOYSAL

Modern anlamda şehir dediğimiz nedir ki?: İnsanların toplu olarak yaşadığı, daha sistemli olarak kurumların varlık gösterdiği ve insanların toplu ve rutin olarak hayatlarını idame ettirdikleri, sanayisi ile sermaye birikiminin hızlandığı, teknoloji donanımı güçlü olan mekânlar" olarak kısaca tanımlamak mümkün. Teknolojik olarak son model fiziki unsurlarla donatılmış bu mekanların en önemli olumsuz tarafı ise bu şehirde yaşayanların birbirlerine o kadar uzak, o kadar yabancı olması. Uzaklıktan kasdım, gönül uzaklığı aslında. Açalım.

Modern şehir olarak tanımladığımız betona gömülü bu yaşam alanlarında, yeşile hasret canlar can çekişiyor maalesef! Kibrit kutusu gibi üst üste yığılmış dairelerde; mahremiyetin darmadağın olduğu, insanlığın en saf değerlerinin can çekiştiği bu mekânlarda insan adeta boğuluyor, nefes alamıyor. "Mekânlar şekillendirir" önermesi insanın ruhunu, ahlakını, ilişkilerini, bedenini ve inancını öyle bir değiştiriyor ki; bu şehirden beslenen herkesi insan olma özelliğinden gittikçe uzaklaştırmakla kalmıyor aynı zamanda insani değerlerimizin geleceğini de tehdit eder hale geliyor: Sosyal, kültürel ve inançsal anlamda. Yüzeysel ve rutin yaşam bizi derinliğe ve ayrıntıya çekmiyor modern şehirde. Daha çok kazanç hirsının körüklediği haz dün-

yası gelip geçici zevklerle buluşunca ilişkiler renksizleşiyor, pörsüyor, yıpranıyor. Mekân insanı ele geçiriyor ve efendi kölesine kendi isteklerini dikte ediyor; bireyselleşeceksin, bencilleşeceksin, kibirleneceksin, sömüreceksin, ezeceksin!

"Modern Şehir" olarak tanımladığımız ve özelliklerini sıraladığımız bu mekânın bir ruhundan bahsetmek mümkün mü? Namümkün! Çünkü onun ruhundan bahsedebilmek için kahramanlarından, kültüründen, tarihinden, hikâyelerinden, mimarisinden, insanından, köylüsünden, dağdaki çiçeğinden, otlayan kuzusundan bahsetmek gerekir. Ve en önemlisi; iyiliğinden, diğergamlığından, yardımseverliğinden, adaletinden, işbirliğinden, estetiğinden, sıkıntıyı gidermesinden, kusur ve hatayı örtmesinden, incitmemesinden, samimiyetinden, dertleri dert etmesinden, karşılıksız sevmesinden ve daha nice insanı insan yapan güzel duygulardan bahsetmek gerekir. Çünkü şehirlerin ruhu bu bahsettiklerimizle bir bütündür, onlardan ayrı düşünülemez. Şehrin ruhu; bakıp ta görebilmek, farkına ve şuuruna varmaktır o şehirle ilgili her şey için ve insan için.

Ruhu olan şehirde; insanın su içtiği çeşme, namaz kıldığı camii, gezdiği çarşı, hikâyesini anlattığı kahraman ve tarih hep onu o şehrin ruhu ile buluşturur, onu sarıp sarmalar, yüreğini ve dimağını geçmişle

buluşturarak, ötelere götürür.

Aslında bu maddi ve manevi hava o şehrin özüdür, kendisidir, onu diğer şehirlerden ayıran kimliğidir, değeridir. Geçmiş ve gelecek arasında bir köprüdür bu değerler. Paylaşılır, anlatılır, aranır, özlenilir. O şehirde yaşayanların mutlaka bulması gerektiğine gönülden inandığı "yitiği"dir.

Ruhu olan bu şehirlerin yaşlısını, büyüğünü hep önemsemişimdir. Çünkü yaşlı kişilerde geçmişi görürsünüz; acıyı, şefkati, olgunluğu, tarihi, anıları ve her şeyden önemlisi o şehrin ruhu vardır onda. Bakışı, gülümsemesi, sözü, hali, duruşu, hep ama hep o şehre aittir, o şehirle özdeşleşmiştir. Türküsüyle, sazıyla, sözüyle, manileriyle, hikâyeleriyle o şehir onda mündemiçtir. İçinde sakladığı ve paylaşınca o şehrin markasını oluşturan bu büyüklerimizi ne kadar ansak azdır.

Ruhu olan bu şehirlerin bir de tarihi mekanları vardır; eskimiş, buruşmuş, pürsümüş ama baktıkça, eğildikçe, kulağını verdikçe, dokundukça seni geçmişin yaşanmışlıklarına davet eder bu mekanlar. Adeta seninle konuşur; coğrafyasından, insanlarından, kültüründen, yaşam biçiminden, yönetiminden, geleneğinden, örfünden.

Ruhu olan bu şehirlerin içine sinmiş kendine özel manevi bir kokusu vardır. Bu kokuyu alanlar o şehri öyle bir içine çekerek ki işte buna doyamazsın. Şehir seni her şeyi ile büyüler, ele geçirir. Buna ben "şehrin büyüleyici kokusu" diyorum. Koklayanı kendine çeker, aşık eder kendine, sarhoş eder her dem içeni. Ayrılamazsın, gurbeti içinde yaşar doyamazsın. Gözünde tüten evlat gibi, yar gibidir. Çocukken yaşadığımız her anı bu kokuda bulabilirsin; çelik çomak oyunları, düğün merasimleri, bayramlıklar, sünnet şölenleri, tarla işleri, se-

vinçleri, hüznüleri...

Esnafların müşterisine hizmette kusur etmemek için gayret göstermesi kadar özentilidir, nezaketlidir, incedir şehir insanının yaşama, insana, taş, toprağa, doğaya bakışı, yaklaşımı. Sana güven verir bakışlar. Korur korkudan damlar. Yalan söylemez sözler. Hile yoktur ticarete. Al-datmaz dükkânlar. Yarı yolda bırakmaz yükleri yükleneler.

Huzur ve barışı, sevgiyi ve hoşgörüyü akraba ve komşuluk ilişkilerinde görürsün; akşama pişen yemeğin paylaşılmasından, sahurda davulu çalanın özverisinden, verilen selamın alınmasından, küslük nedir bilmeyen insanlıktan, hakkını helal etmelerden sevgi yüreklerle sığmaz olur, melekler duaya durur ve huzur kaplar o şehrin üzerini. Düğün ve sünnette sevinci, cenazelerde hüznü bir başka yaşarsın insanların arasında bu şehirde.

Yudumlanan çayda, kahve telvelerinde söz söze karışır ve dostluklar bir kez daha pekişir, perçinler baba, dede yadigârı esnaf dükkânlarında. Bakırcının alın teri çe-kikle şekil verdiği tepsije harç olur. Deriyi işleyen usta umutludur helal kazançtan. Sattığından emindir satan, aldığından emindir alan.

Velhasıl insan, insan olarak yaşar bu şehirde; şehrin ruhu insanın ruhuna karışır, cem olur. Ve insan yaşar ve yaşatır bu şehirde; güveni, selameti, huzuru, namusu, cömertliği, iyiliği, edebi ve ahlaki bu şehrin kendine kazandırdığı cesaret ve hürmetle. Son sözü Hacı Bayram-ı Veli'ye verelim: "İnsan, şehri inşa ederken aslında taşın toprağın arasında kendisini inşa eder. Gönülde her ne var ise, şehir olarak görünür. Gönülü taş olanın şehri taş, gönülü aşk ile dolu olanın şehri gülistan olur."

Dünyanın Cenneti Telafer Şehri

CASİM BABAOĞLU

TELAFERİ TANIYALIM

Telafer ilçesi, Irak'ın en büyük ilçelerinden biridir. İlçe, Musul şehrinin batısında yer almakta olup kuzeyde Dohuk Valiliği, batıda Sincar ilçesi, doğuda Musul ilçesi ve güneyde Hatra ilçesi ile sınır komşusudur.

Irak Ticaret Bakanlığının Aralık 2010'daki istatistiklerine göre ülkenin kuzeybatı kesiminde yer alan ve Ninava Valiliğine ait olan ve yaklaşık iki yüz seksen bin kişinin yaşadığı Irak şehirlerinden biri... Sakinlerinin çoğu Türkmen'dir ve yüzölçümü yaklaşık yirmi sekiz kilometre olarak tahmin ediliyor Telafer şehri.

Musul Valiliğine yaklaşık otuz mil uzaklıkta, bu yüzden batısında yer alıyor ve otuz sekiz mil uzakta. Irak sınırının güney tarafından ve Irak-Suriye sınırının doğu tarafından altmış kilometre. İdari olarak Telafer ilçesinin üç nahiyesi vardır: Şammar aşiretinin ikamet ettiği Rabia Mahallesi ve kırk dokuzu Arap köyü olan yetmiş sekiz köyden ve yirmi dokuz Kürt köyünden oluşan Zammar Mahallesi... Arap ve Türkmen karışımının ve az sayıda Arap'ın yaşadığı Al-Ayadiyah semtine ek olarak Kürt Jarjariya kla-

nından gelen Kürtler.

Telafer tarihi:

Telafer, Musul'un bir parçası olduğu için eski Osmanlı devletlerinden biri olarak sınıflandırıldı ve şehrin varlığı Taş Devri'ne kadar uzanıyor. Araştırmalar, tarih öncesi bin yılın ortalarında Sincar ile birlikte Mitanni devletlerinden biri olduğunu gösteriyor. İştar'ın büyüdüğü yer olarak bilinen antik kalenin bulunduğu bölge, Asur döneminde gelişip genişlemiş ancak kısa bir süre sonra yaşanan uzun savaşlara sahne olmuştur.

Telafer'deki Türkmen boyları şehirde özellikle evlilik, taziye, bayram ve diğer ulusal, vatansever ve dini kutlamalarla ilgili konularda çoğu belirli gelenek ve göreneklere sahip bir grup Türkmen kabilesi yaşıyor .

Telafer'da su başı ve etrafında olan çeşmeleri ve bölgeleri

Telafer adı gelende iki şey gelir türkün fikrine biri kale ve biri su başı , su başı bir pınardır (çeşmedir) yer altından kaynar adın su başı neden koydular eski devletlerde Aloguz nizamında bir lider geldi Telafer'da o yerde bu pı-

narı gördü adını (su başı) koydu, bu adı bütün mahlukat orada mevcuttur ve bütün Türk devletlerinde bu ad yazılıp ünlü olup Selçuk'tan Anadolu'la gibi, aynı Osman'ı devletinde adı (su başı) kalmış bunun manesi yanlarında manesi askerin lideri . Bu bilgide profesör doktor Faruk Somer yazmış Aloguz tarih kitabında .

Telafer'da (su başı) kalenin altında olduğu için ve su kaynadığı için bütün Telafer'ın mahallerine (sokaklarına) bulmuşlar ve Telafer'ın bağları ve bostanları bu pınardan su içer, dedelerimiz derler bu bölgelerin suyun o eski zamanda o yere Zeynebiyet zamanında Hazreti İmam Ali (selam olsun ona) amcası oğlun Veli ettiğinden sonra adı (Saad ibin Abdurrahman ibin Akil) o Telafer'ın suyunu bölmüş bağlara su indirmiş .

Üç bölüme bölünüp(Yarı, Kısa uzun) arka etmişler bu bölgeleri bilelim

Yerin adı tevsili

1-Hurmalık bölüğü İmam Saad bölgesi .

2- Parça bağ bölüğü Telafer şehrinin günay.

3-Kamışlık ve Orta Koruk bölüğü Telafer bağlarının ortasıdır.

4-Seyyidler ve Dişiri bölüğü Telafer bağlarının arasındadır.

5- Nardan tepe bölüğü Telafer bağlarının altındır.

Bu bölgelere su akarken Telafer milleti bu suların yolunda (bend) kurduklar ki bağları ve bostanları suluyup su içirtsinler (tablet gibi). Ve bu bendler

o zaman yağmur yağınca su kalkardı bu bendleri koymazdı bağlar ve bostanlar talan olsun su almasın, O zaman kazdılar yerleri göl göl ettiler bu göllerden o zaman yağmur olmayan yerler bu göllerden bağları ve bostanları sulalları. Ve bağlara misket ettiler yani her aşiret ve millet bağını hane hane ortadan böldü ki su uzun zaman kalsın bu bazı malumat yazılıp Seyyid Hikmet Seyyid Ali Han arşivinde.

Bağların içinde olan su bölgeleri açıklayalım :

Pınar (böl) adı tavsılı

1- pınar başı Telafer bağları arasında.

2- Hayyo gölü Telafer bağları arasında.

3- Hasan ağa gölü Telafer bağları arasında.

4- Halil bey bendi Telafer bağları arasında.

5- Dişiri bendi Telafer bağları arasında.

6- Selman Dere Bendi Telafer bağları altında.

7- İmimi Bendi (damlamaca) Telafer bağları arasında.

8- Fato Gölü Telafer bağları arasında.

9- Kana bendi Telafer bağları arasında.

10- Kallüz bendi Telafer bağları arasında.

11- Muhammed ağa bendi Telafer bağları arasında.

12- Saray pınarı Kananın kıyısında Feraç evi bağında.

Bu bölgeler çoğu bağların arasında hepsinden bağları sulalar ağaçlar su

içer, ama güz

(sonbahar) ayında onuncu ayda her yıl su kesilir bağlardan su kalkar bu bölgelerde akar gider çöl bayara ekinleri sulalar Telafer milleti içinde ama o zaman yetiş su çok bölgelere Telafer'in eteğinde ve etrafında olan bölgeleri o su göllerin açıklayalım :-

Pınar adı tevsili

1- Terse ark bölgesi suyu tersine bölünmüştür.

2- Hızır İlyas (a.s) bölgesi o bölge Hızır İlyas (a.s) makamı tarafında olduğuna adına söylendi.

3- Kübbetli bölgesi kıraçlarda bir pınardır.

4- Kara tepe bölgesi kara tepe Telafer'in güney tarafında o bölge adına dinildi.

5- Kanber dere bölgesi Kanber dere mağarasının adına dinildi.

6- Merzip bölgesi bölge parça bağ mahallesinin altında.

Bütün Telafer şehrinin içinde veya dışında olan pınarlar (çeşmeler) su bölgeleri bunlardı, bütün Telafer milleti bu su bölgelerin ilir çünkü hepsinin dedesi ve babası çiftçidir ekin biçin ederdi su sulardı

Telafer kuzey ve batı ve doğu ve Sincar tarafında olan köyler içinde ve dışında olan köyleri açıklayalım :-

Pınar adı tevsili

1- Solak pınarı Telafer ve Sincar şehrinin arasında.

2- Söğütlü pınarı Mülle Casim köyünün üstünde kıraçta.

3- Koşan pınarı Telafer şehrinde, Hızır İlyas (a.s) makamı altında (derin derdir) .

4- Şil Şörük pınarı Merzip bölgesinin altındadır

5- Cubara pınarı Telafer ve Sincar şehrinin arasında bir köydür.

6- Mal veren pınarı Telafer ve Sincar şehrinin arasında bir köydür.

7- Tasus pınarı Hasan köyü kıraçlar üstünde Telafer'in doğusunda.

8- Mahmele pınarı Telafer'in güney tarafında Hızır İlyas (a s) makamı altında.

9- Üç göz su pınarı Turmu köyünün üstünde.

10- Memet gölü Telafer'in doğusunda kıraçlarda şimdi suyu kurumuş.

11- Dolmaz pınarı, Telafer'in doğusunda kıraçlarda şimdi suyu kurumuş.

12- Gene pınarı Telafer'in doğusunda kıraçlarda şimdi suyu kurumuş.

13- Kılavuz pınarı Telafer'in doğusunda kıraçlarda şimdi suyu kurumuş.

14- Bülbül'e pınarı Telafer'in doğusunda kıraçlarda şimdi suyu kurumuş, bülbüle demek Aşuri dilinde yani sıcak (ısı) suyu ısı çıkarmış.

Telafer'in kuzey tarafında atalarımız derlerdi akkar (Telafer akkarı) Telafer'dan çıkarken önüne (İyazıyya) ulaşınca Rabie ilçesine ve doğuda ulaşınca Kesik bölgesine (Kesik) bu çöllerde çok dereler var adlarını bilmediğim için yazamadım ve niçe yaşlı adamlardan sordum adlarını bilmediler, şimdi bu derelerin çoğunun suyu kurumuş sadece dere kalmış.

Bu, Irak'ın Telafer kentindeki Türkmen şehrinin folkloru ve tarihidir.

Bir Şiirdir Bursa Daima

ADEM TURAN

Nereden bakarsanız bakın yahut hangi cenahtan girerseniz girin, hep aynı yerindedir ve aynı ihtişamla karşılar sizi Bursa. Sanırım Osman Gazi hazretlerini büyüleyen de bu görkem ve ihtişamdı. Bu tılsımlı ve büyüleyici görünüm; Bursa’da doğup büyümüş, tarihî ve kültürel ya da sanat ve estetik açıdan herhangi bir kaygı taşımayan, böyle bir sıkıntısı olmayan kişiler tarafından fark edilmeyebilir; bu da çok normaldir zaten. (İşte bu yüzden, Bursa yaşanılmaz bir haldedir bugün; ne o güzelim oviden bir eser kalmıştır ne de o, canım şeftali bahçelerinden!)

Peki, nedir öyleyse Bursa’yı bu denli büyüleyici kılan şey bütün bu olumsuzluklardan sonra? Birincisi, Uludağ’ın ihtişamı; ikincisi ise, insana huzur ve dinginlikler bahşeden tarihî mekânların varlıklarıdır hiç kuşkusuz. Sadece tarihî mekânlarıyla mı cezbeder bu harika şehir insanı? Değil tabii. Emir Sultan, Çekirge Sultan, Somuncu Baba, Akbıyık Sultan, Geyikli Baba, Molla Arap, Üftade Hazretleri, İsmail Hakkı Bursevî, Süleyman Çelebi ve daha birçok evliyası ile bambaşka yerlere götürür insanı, tarifsiz duygular verir. Zaten bu birikimi ve

yoğunluğu ile Bursa “ruhaniyeti bol bir şehir” değil midir?

Diyelim ki ilk kez geliyorsunuz Bursa’ya... Ve yine diyelim ki İstanbul istikâmetinden giriyorsunuz şehre. İşte o vakit, evet tam o vakit görür ve anlarsınız Uludağ’ın heybetini; Bursa’ya verdiği, belleklerden silinemeyecek olan havayı. Destansı bir havadır bu, sadece bir “an” dır. Sanki Osman Gazi hazretlerinin, Mollaarap sırtlarından Gümüşlü’ye bakıp da büyülendiği andır. Ve işte siz, o hâli orada yaşıyorsunuzdur o an; bir yanınızla Osman Gazi, diğer yanınızla kendiniz olarak. Sizi şaşırtan da budur, bu iki hâli önlemeyen gelgitlerle yaşıyor olmanızdır.

Fakat şehre adım adım yaklaştıkça az önceki büyü ve tılsım kaybolmaya başlar, yerini bir kargaşaya bırakır. Bir hayâl kırıklığıdır artık yaşanan. Vakitse akşamdır muhtemelen. Ve bilinir ki büyük şehirlerin akşam kargaşası sabaha değin bırakmaz insanı, zihnini allak bullak eder. “Ah!” dersiniz, “Sabah olsa da kurtulsam şu işkenceden!”

Nihayet sabah olur. Gecenin bütün ağırlığı ile zor da olsa kalkarsınız yataktan. Atarsınız kendinizi hemen günün ilk ışıklarıyla birlikte dışarı. İlk

durağınız Tophane'dir çünkü Osman Gazi ve oğlu Orhan Gazi orada yatmaktadır karşılıklı olarak sessiz sedasız. Öylece kalırsınız orada, nedense bir türlü ayrılmazsınız. Sanki Bursa'nın anahtarı orada, o mübarek sultanların elindedir de ve siz de uzanıp dokunmak istersiniz o anahtara, dokunup ürpermek istersiniz.

Emir Sultan'dır sonraki durağınız; sırasıyla Yeşil, Setbaşı (Ki buradan geçerken intiharın soğuk nefesini ensenizde hissedersiniz, ürperirsiniz birden!), Orhan Cami, Koza Hanı, Gümüşlü, Muradiye (Ah, Muradiye!), Çekirge, Hüsnüğüzel... Bunlar, hemen akla ilk gelen ve bir çırpıda gidip görebileceğiniz yerlerdir. Ki içinizi bu mekânların manevî ve tarih kokan havasıyla doldurduktan sonra akşamki sizi saran o umutsuzluk ve hayâl kırıklığı bitmiştir. Bir iyiye işarettir bu, bir şiiirdir yaşadığınız artık; mısra mısra bir "Bursa'da Zaman"dır.

Ha, bir de güzel dostlar vardır, onların varlığıdır Bursa'yı yaşanır kılan ve biraz da o güzel insanların tadına doyamadığımız sohbetleridir.

Şimdi, var mısınız ey Bursa'dan ırak düşmüş(biz)ler? Gözlerimizi kapatıp bir an da olsa Bursa'yı doyasıya yaşama-ya...

Hemen ve hemen!

Kork İçimdeki Cehennemden!

HIZIR İRFAN ÖNDER

Hasreti emziriyor hüznü sokaklar
Çiçekbozuğu bir yüzle iniyor akşam
Bana bakma, denize bak!

Güne hep kanayarak başlamak nedir bilir misiniz
Baharda çiçeklerin açmaması bahçelerde, kırlarda?..
Bana bakma, denize bak!

Hırsımın kölesi olmaktansa ölmeyi yeğlerim.
Dostluklara açılmayan kapıları neyleyim?..
Bana bakma, denize bak!

Kırık dökük camları gördüm,
Bölük pörçük anıları hatırladım.
Bana bakma, denize bak!

Seyrettim batan güneşi
Ve yıkılmış akşamları teselli ettim.
Bana bakma, denize bak!

Sevgi utangaç, aşk sürgün, felekler yorgun
Kentler hapishane, evler mezarlık...
Bana bakma, denize bak!

Seksek oynadın mı benim gibi ölümle
Giydin mi ateşten gömleği zamanın?..
Bana bakma, denize bak!

Unutma! Ölürken yalnızlığımı paylaştı
Kork içimdeki cehennemden
Bana bakma, denize bak!

Şehir ve Kültürün İnsan Psikolojisine Etkisi

MERVA GÖZÜKARA

Şehir kelimesinin etimolojik anlamı; vilayet, memleket, kent, yeni ayın belirmesi, ayın ilk günü, belirgin, şöhret demektir. Kültür ise Fransızca olarak culture “1. Toprağı ekip biçme, tarım 2. Terbiye, eğitim” anlamlarında kullanılmaktadır. İnsanlar varoluşunu devam ettirmek için bir arada yaşarlar. Şehir ve kültür insanların tavır ve tutumlarını etkilemektedir. Bir şehrin iklimi, ait olduğu toplumu, ekonomik durumu insanın şekillenmesinde etkili olmaktadır. Kültürel açıdan ele alacak olursak bebeklikten itibaren kültürel kodlar benliğimizin oluşmasında etkilidir. Bu kodlar nöronal şekilde kodlanmaktadır. İnsanlar sürekli ilişki halindedir. Şehrin etimolojik kökenine baktığımız zaman “toprağı ekip biçme” anlamına gelmektedir. Şehir ve kültürün ettiklerini biçeriz toplum olarak. Çekirdek ailemizden başlayarak geniş aile, sülale ve daha sonra çevre olarak içinde yaşamış olduğumuz habitat halkaları genişle-

mektedir. Genişleyen habitat halkaları gibi insan davranışları da aileden başlayarak çevreye doğru yayılmaktadır. Ekip biçmenin dışında terbiye ve eğitim anlamı da taşıyan kültürün insanın şekillenmesindeki etkisi yadsınamayacak kadar önem arz etmektedir. Her kültürün kendine has özellikleri ve kendine has bir doğası vardır.

Kahramanmaraş’ın Afşin ilçesinde doğup büyümüş biri olarak yakın zamanda Ramazan Bayramı’nı orda idrak ettim. Kültürün yansımasını örnekle açıklamak istiyorum. Afşin’in küçük bir yer olması ve genelde sobalı evlerde ikamet edilmesi sebebiyle aileler iç içe zaman geçirmektedir. Sıcacık sobanın başında yapılan hoş sohbetler, müstakil evin bahçelerinde toplanan komşuların arzuhalleri, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşım içinde bulunmaları insan psikolojisini olumlu yönde etkilemektedir. Bununla birlikte iç içe yetişen ailelerdeki sınır problemi, aşırı korumacı aile ve otoriter aileler

ise insan yapısını olumsuz etkilemektedir. Anne ve babaya bağımlı bireyler yetişmektedir. Yaz kış tandırılık dediğimiz yerlerde ekmek yapılırken oluşan hoş sohbet, yardımlaşma, dayanışma insanın duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebildikleri yer olurken sosyalliğin komşu ilişkilerinde yoğunlaşması da sınırı korumak konusunda insanları zorlamaktadır. Ayrıca sürekli insanlarla iç içe olmak kodların yavaş yavaş aktarılmasına neden olmaktadır. Her insan kendi habitatında özgür irade ile kararlar alırken bazen o özgür iradeye toplum hâkim olmaktadır. Kentin dokusu, sokakları, havası; canlıları ve psikolojiyi etkiler. Kültürel olarak da ekonomik yapısı, ihtiyaçlar, beklentiler, davranışlar zamansal olarak psikolojiyi etkilemektedir. Anne- baba, büyükanne- büyükbaba, hala-dayı-teyze-amca ve çevremizdeki diğer insanlardan gerek isteyerek gerek farkında bile olmadan kodlar almaktayız. Bu kodlardan memnun isek sorun yok.

Oysa bizi olumsuz etkileyen kodlar, özellikle bireyselliğin önüne geçen kodlar, insana zarar vermektedir. Kendimiz olmak yerine başkalarının kenti oluveririz farkında bile olmadan. İnsanın kendini gerçekleştirme yani öze ulaşması için farkında olması ve bu farkındalıkla bir uzmandan yardım alması kişinin öze ulaşma-

sında yardımcı olacaktır. Kısa sürede değişim ve evrilme beklemek doğru değildir. Eski nöronal yolların bırakılıp yeni nöronal yolların oluşması zaman alacaktır. Şehir ve kültürün biçimlendirici etkisi kendi toprağımızı ekip biçerken çevrenin ışığından, güneşinden, taşından, toprağından faydalanmak gibidir.

Turgut Cansever'in güzel bir sözü vardır: Şehir imar ederken nesli ihya etmeyi ihmal ederseniz ihmal ettiğiniz nesil, imar ettiğiniz şehri tahrip eder. İmar ederken anne babanın çocuğa sevgi kanallarını açmasının dışında kültürel kanallarında sevgi ile doğru şekilde bağlanmasına dikkat etmek gerekmektedir.

Ben, insanı bir tasarıma benzetirim; kullanılan malzeme, estetik, sevgi, saygı, havadaki atmosfer, şehir ve kültür o sanata yansır. İnsanın zihinsel süreçleri, bulundukları kültüre göre değişiklik göstermektedir. Şehir ve kültürden etkilenme ve etkileme duygusal tercihlerimizi etkilemektedir. Bildiğimiz dünyada yaşamda kalmayı tercih etmek, konfor alanının dışına çıkamamak varoluşun temelini oluşturmaktadır.

Her bir varoluş yeni uyanışları beraberinde getirmesi ve özümüzü sevip özümüze saygı duymanın idrakindeki huzuru yaşamak dileğiyle.

Kurban

NECDET EKİCİ

Ben ne bilirim kurbanlık mal almasını yahu! Benim aklım kalem ile kâğıda yeter. Tek işim sınıfta çocuklara ABC'yi öğretmek. Her yıl kurban pazarından iyi diye aldığım kurbanlık mutlaka kötü çıkar, bu yüzden hanımınla bayram sabahı kavga ederiz. Bu kurban tüccarlarına hiç güvenim kalmadı. Hepsi de hinoğlu hin! Ne yapıp edip aklımı çeliyor, beni kandırıyorlar.

Aldığım kurbanlık sadece kötü çıkarmakla kalsa ne âlâ. Bir de mahallenin diline düşmek var. "Hocanın kurban aldığı gibi" diyerek mesel getirir, arkamdan laf kaynatır dururlarmış. Ulan yeter ki adın çıkmasın, manda alsam kırk karayı birden çalacaklar. Sanırsın ki bu mahallede herkes kurban uzmanı, bir ben çaylağım. Bilen de konuşuyor bilmeyen de. Parkta, bahçede başımı gören herkes, allame kesiliyor. Cami kürsüsünde müftü edasıyla tek tek sıralıyorlar. Neymiş efendim: "Kurbanlık mal; kötürüm, hasta, zayıf ve düşkün olmayacak... Bir veya iki gözü kör, topal, boynuzu kırık olmayacak... Dili, kuyruğu, kulaklarının yarısı kesik veya dişleri dökük olmayacak..." Daha bilmem neler neler... Sanki ben bilmiyorum.

Hele kaç paraya aldığımı duymaya görsünler, ısıklar havada uçuşuyor. Söylediğime, söyleyeceğime pişman ediyorlar beni. Bu yüzden ödediğim gerçek fiyatı asla demiyorum. Buna rağmen başlıyorlar yine de eke eke konuşmaya:

"Aceleci davranıyor, pazarlık etmesini bilmiyormuşum. Kurbanlığı on, on beş gün öncesinden alıyormuşum. Bir dedektif gibi her gün kurban pazarlarını gezip fiyat yoklaması yapmalıymışım. Tüccar ne diyor, müşteri nasıl buluyor, mallar kaç gidiyor? Piyasayı öğrenmeliymişim. İlk günlerde tüccar tok satıcı; mal, pahalı olurmuş. İlle de son gün... Sabredip beklemeliymişim. Tüccarın ümüğünü işte o zaman sıkarmışım. Ama ben ne yapıyormuşum, günler öncesinden mallar ateş pahasıyken tüccara teslim oluyormuşum."

Bunlar beni ne sanıyorlar yahu! Tövbe tövbe!

Böyle diyorum ya -laf aramızda doğrusu bu işe ben de hayret ediyorum. Hadi bir sene, iki sene yanılırsın. Her sene aldanmak da neyin nesi! Ya tüccarlar çok kurnaz, ben safım ya da onlar tecrübeli, ben acemiyim. İçimde

yenilginin acısı, kara kara düşünüyorum. Üstelik çevremde bu kadar akıldane, allame, laf ebesi, uzman varken, her bayram sezonunda onlardan bir ton vaaz dinlerken, her sene kurban dersinden sınıfta kalmam inanılır gibi değil. Beddualı mıyım ne?

En çok da hanıma karşı mahcup oluyorum. Gelene geçene dert yanıp duruyor: Bizim herif bilmez.

Hele bir yan komşumuz Hösun Emmi var ki dostlar başına. Allah onun diline kimseyi düşürmesin. “İçi kurtlu, lafı bitli.” dediklerinden...

Aldığım kurbanı kırk karayı birden çalar, iyi de olsa gözümüzden düşürür. Önce “Kurbanınız hayırlı olsun.” diyerek sinsi sinsi yanaşır. Sandalye koyup oturturuz. Mürdüm eriğinin gövdesine bağlı kurbanlığa elini kaşına siper ederek uzaktan uzağa şöyle bir bakar. Kılçık atacak ya, “Bu mübarek niye bu kadar bağılıyor, dertli mi ne?” der. Sonra yerinde duramaz, kalkar, mal pazarında düve satın alacak tüccar gibi aldığım hayvanın bir sağına bir soluna dolanır. Sağ eliyle kuyruğuna yakın sırtına birkaç kez vurur. “İyi kurbanlık buradan belli olur hoca! Bak öğren.” der. İki dudağının arasından bir “cık” dökülür. “Eyvah!” derim içimden. Yüzüne yayılan sinsi bir tebessüm, hanımın duyacağı biçimde konuşur: “Valla komşum, yine seni aldatmışlar! Bu ne ya, “okuntu oğlağı” gibi... Elim tak tak kemiğe çarpıyor. Eminim çok para vermişsindir.”

“Zaten bizi her sene aldatırlar! Bu konuda şerbetliyiz.” diyerek uzaktan Hösun Emmi’ye destek gelir. Bu bizim

hanımıdır.

Hösün Emmi bunu duyar da hiç durur mu? Yalan, hanımla benim aramı açacak ya. Başlar gıcık gıcık konuşmaya:

“Gel de benim aldığım tekeyi gör hoca! Vallahi iki adam ile zor zapt edersin. At gibi üstüne bin, seni alır götürür. Beli yastık gibi maşallah. Aha böyle çifte boynuzlu, palıt gözlü, su gibi akan parlak tüylü... Evinde beslemiş adam. Ben deyim doksan, sen de seksen kilo... İyi kurban, gerdeğe girecek oğlan gibi yerinde duramaz. Bu ne ya, karnına sancı yürümüş çakal gibi pavkırıp duruyor. İnsanın yemeye canı çekmez. Bunun eti fos çıkar.”

O gün uyku tutmadı beni. Hanım habre anlatıyor, anlatıyordu. Sanırsın ki kurban uzmanı mübarek: “Kimse beni kandıramaz. Hiç kimseye güvenmem. Kurbanlığı günler öncesinden almam. Her tatlı söze kanmam. Sıkı pazarlıkçı olacaksın. Akşamdan tuz yalatıp, su içirerek karınları küp gibi şişirilmiş sahte davarlara dikkat edeceksin. Boynuzlarının kırık, kulağını kesik, ayağı bıcılğan mallara yaklaşmayacaksın. Hele hele hormon şırınga edilmiş botokslu malların yanından geçmeyeceksin. İyi kurbanın gözleri pelit, sırtı yastık, tüyü parlak, sesi gevrek, yürüyüşü erik dalı oynar gibi olur. Bunları hiç aklımdan çıkarmayacaksın.”

- Hanım, dedim. “Mademki kurbandan iyi anlıyorsun, gel bu sene kurban pazarına birlikte gidelim. Ben karışmayacağım. Sen beğen, sen al!

Önce şöyle bir baktı. Benim kırılan cesaretimin aksine büyük bir özgüven

içinde cevap verdi:

- Olur! Bak kurbanlık nasıl alınmış, hem gör hem öğren!

Son gün gidip almaya karar verdik. Hem görüp hem öğrenecektim.

...

Biz iki dirhem, bir çekirdek düştük yola. Kurban pazarı mahşer yeri... Tanımadığımız, yabancı bir gezegene düşmüş gibiydik. Her taraf hayvan dolu... Ve ortalığa yapış yapış, koyun-su bir koku hâkim. Herkes kurban almayı sanki arife gününe bırakmış. Hani tüccarın ümüğünü bugün sıkacağız ya. Daha kurban reyonlarını gezmeden ilk reyondaki kurbanlıklar dikkatimizi çekti. Hepsini de kara üzüm salkımı gibi mübareklerin.

"Şunlara bak, ay ne kadar güzeller! İnsan kesmeye kıyamaz!" diyor hanım. Bu sevimli, güzel kurbanlıklar bizi bir mıknaş gibi çekiyor kendine. İlgiyle baktığımızı görünce sahibi yerinden kalkıp bize doğru yöneliyor. Bir haftalık kara sakallı, gür bıyıklı, omzu poşulu, ayağı şalvarlı bir adam... Uykusuz kalmış, torbalanmış, kanlı gözlerle bakıyor.

-Koyunlarınız çok hoş gözüküyor. Tele dizili sığırcıklar gibi. Daha önce görmüştüm de lekesiz siyah koyun hiç görmemiştim.

-Hoş gelmişsiniz benim bacım. Bunlar saf yerli ırktır.

-Biz kurbanlık almaya geldik. Ama kandırılmak da istemiyoruz ha! Her sene alırız, kötü çıkar. Allayıp pullayıp kocamı kandırırlar. Bu sene kendisi karışmayacak, ben almaya karar verdim.

Adamın bir gülümseme yayıldı azgın suratına. Gür bıyıkları sağ kulağına doğru gerildi.

-Doğru adrese gelmişsiniz. Kandırmak ne demek... Yukarıda Allah var! Bizde yalan olmaz. Ayıptır, günahtır yavv. Ayıplı malı nasıl iyidir diye satacaksınız!

-Koyunlarınız çok güzel! Pahalı mı? Biz yine de pazarı şöyle bir gezip bakalım. Hemen karar vermek istemiyorum.

-Çay içirmeden göndermem. Oğlum çay getir. Karanfillidir ha!

-Başka zaman içelim.

-Olmaz! Ayıptır yavv! Bizden almanız şart değildir! Misafirimizsiniz. İçmeden gitmeyi hakaret sayarız. Çocuk kaçak çay demlemiştir. Tavşankanıdır ha! Bardaklar temizdir.

Çaylar geliyor.

-Valla bacım, bugün son gündür. Dikkat etmek gerek. Ayıplı maldan geçilmiyor. Ortalık hormon yemiş, kanserli mal ile doludur. Allah korusun! Herkes bizim gibi açık konuşmaz.

-Siz bu malları nereden getirdiniz?

Adam gülümsüyor:

-Biz bu malları kekliğin öttüğü, kekliğin bittiği yerden getirdik.

-Ay çok güzel konuşuyorsunuz!

-Bunlar kar suyu içmiş; kekik, kenger, sümbül yemiştir. Aladağların buz gibi temiz havasını solumuş, ak kayalarda tuz yalamıştır,

-Eti nasıl olur acaba?

-Ooo! Mis gibi kekik kokar. Yumuşacık, kurabiye gibi ağzınızda dağılır. Ala közün üstünde cıkır cıkır erir, beş kilometre öteden burcu burcu kokar.

-Tamam, seç birini, dedi hanım. Başka yerde aramaya gerek yok. Ben böyle bir koyun arıyordum zaten.

Hayret ve şaşkınlıkla baktım hanıma. O benden de hızlı çıktı. Yutkundum, fakat bir şey diyemedim. Çünkü öyle anlaşıştık.

-Helal olsun hanım ablaya. İyi mal-dan anlıyor. Size öyle bir hayvan vereceğim ki, "Allah razı olsun! Daha böyle bir et yemedik!" diyeceksiniz. Bundan sonra her sene benden alacaksınız. Oğlum şu kenarda duran sürmeli koçu tut bakalım.

Çocuk, sürükleyerek getirdi. Kocaman kara bir koç. İki eliyle zor zapt ediyordu.

-Ay canım benim. Kıyamam sana! Dur bir resmini çekeyim.

-Bu kurbanlığı kendi ailemize ayırmışsındır. Çocuklar ellerinde arpa ve karakılık buğday ile beslemişlerdir. Ailemizin bir ferdi gibi olmuştur. Kime niyet kime kısmet...

Baktım hanım fiyatını bile sormadan işi bitirdi. Ödeme yapmadan sorayım dedim:

-Kaç kilo gelir bu?

Adamın yüzünde bir tereddüt:

-Sen bu koyunu kucağına al kaldır, sana beleştir!

Hanımla göz göze geldik. Adam ısrarını sürdürdü:

-Söz bir, Allah bir, kucağına al kaldır, para soran şerefsizdir.

Deneyecektim. Ceketini çıkardım.

-Dur hele dur! Rahat dururken belini incitip de başımıza iş açma! İlk defa sayemde bir güzel kurbanlık aldık...

Adamın dediği paranın az aşağısını

saydık avucuna. Adam "Zararına gitti. Hiç bir kazancım olmadı." diyerek gönülsüzce soktu kuşağının arasına.

Üçtekerli motosiklet ile kurban taşımaya işi yapan tanıdık bir arkadaşla kurbanımızı eve gönderdik.

Dönüşte hanımın sevincine diyecek yoktu. Ne kadar övünse yeri-ydi: "Kurban böyle alınır işte, öğren! Hem dediği fiyattan ucuza hem de iyi kurban aldık. Düşünsene Selami, üstelik yerli bir ırk..."

Çok şükür, ilk defa bu sene Aladağ-ların kar suyunu içmiş, mis kokulu kekikleriyle beslenmiş, ak kayalarda doğal tuz yalamış, navrız ve sümbül yemiş, eti ağzımızda kurabiye gibi dağılacak bir koç almıştık. Kurbanımız iyiydi ya, paranın ne önemi vardı.

...

Karakoyun bu sene hanım için kesildi. Aman Allah'ım, gözlerimize inanamıyorduk. Kasabın bıçağının altında o kara koçun postu gittikçe büyürken içinde gittikçe küçülen, küçüldükçe buruşan, köpüklenen kuzu kadar bir kurbanlık kaldı. Kasap, bıçağı her vuruşunda derinin altından köpük köpük hava kabarcıkları savruyor, mor mor, kist bağlamış kanserli hücreler gibi hormonlu iğne yerleri gözüküyordu.

Hanım şaşkın, ben şaşkın. Suçlu, ezik bana baktı:

-Vay dert sokasınca herif vay! Bu sene de kandırdın bizi! Aldığın para haram, yediğin zıkkım ola vay!

Eylül

VEDAT ALİ KIZILTEPE

"Tamam, geliyorum." diye kapattı telefonu. Vestiyerden mont geçirdi sırtına. Ne saçına baktı ne başına. Üstünde alelade bir kazak, altında mavi bir kot pantolon... Kapının önündeki ayakkabılıktan ilk gözüne çarpan ayakkabıyı geçirdi ayağına. Asansör 12. kattaydı. Yok, onu bile beklemezdi. Zaten ikinci kat, hızlı adımlarla merdivene yöneldi. Garip bir telaş, bir sızı düştü içine. Eylül çağırıyordu. Gitmese olmazdı.

Eylülün her sözü emir telakki edirdi. Heybetinden esas duruşa geçirdi doğa. Her mevsim darbe sayılırdı aslında. Meydan okurdu kendinden öncekine. Açar isyan bayrağını, kurururdu âlem sofrasına. Krallığını ilan ederdi bir müddet. En masum, en romantik, belki en duygusal olanı ilkbahardı. O deli kışı, ayazı, karı, fırtınayı güzel sözleri ve tatlı nameleri ile nasıl da kandırır gönderirdi. Hüküm süren o kara kış birkaç bülbül sesine,

birkaç gül rengine, miski amber çiçek kokusuna aldanır; tası tarağı toplayıp giderdi. Adı çıkmış kötüye ya, aslında vicdanlıydı kış. Kıyamazdı bir hevesle topraktan yeni çıkmış ağaç filizlerine. Kıyamazdı rengârenk güllerin o narin, cilveli hâllerine.

Aşağı indi. Yakındı zaten; şu karşı parkta, banka oturmuş kendisini bekliyordu. Yürümeye başladı. Deli bir fırtına esti bir an. Yerde toz, toprak ne varsa savurdu. Montunun fermuarını iyice çekti. Yakalarını yüzüne getirerek rüzgârdan korunmaya çalıştı. Sadece iri, mavi gözleri açıkta kalmıştı. Bir de rüzgârda bir o yana bir bu yana savrulan uzun, sarı saçları. İnsanın içini titretmese de garip bir soğuk vardı. Normaldi aslında, eylülkü.

Bir de yaz vardı hani ilkbaharın dantel misali, oya gibi ilmek ilmek işlediği, kendisine sunduğu... Yaz mevsimi ansızın gelir konardı yeryüzüne. Gecekondu gibi türerdi şehrin irak ma-

hallerinde. Sonra şehir kendisi olurdu. Hazırkondu olur, yayılırdı. Miras gibi helal görürdü âlemi kendisine. Güneşi ardına alır, meydan okurdu tüm mevsimlere. Aldanırdı âdemoğlu onun ışığına, kanardı ışıltısına. Raks ederdi ağustos böceği eşliğinde. Yaz kendini beğenmiş, biraz da ukala. Hâliyle ateşi, alevi, ışığı kendinden bilirdi. Abartırdı sıcaklığı. Dur, desen durmaz; git, desen gitmez. Gamsız, umarsız, biraz serseri...

Bayır aşığı yürümeye devam ediyordu. Rüzgârın şiddeti ile bazen sağa sola savruluyor, ayakta durmakta zorlanıyor, ardından yeniden buluyordu rotasını. Bir iki yağmur damlası hissetti çehresinde. Başını gökyüzüne çevirdi. Gri bulutlar bir şeylerden kaçır gibi art arda kuyruk olmuş, batıya doğru yol alıyordu.

Arkadaşı Eylül aramıştı. Sesi çok kötü gelmişti. Bir şeyler olmuştu ama ne? Eylül, can dostu, çağırmıştı; gitmek olmazdı. Son kavşak da döndü. Yolun karşısına geçti. Parkın içine girdi. Eylül ayında, parkın son günlerini yaşayan birkaç çocuk tahterevalliye doluşmuş; bir tarafta üç çocuk, diğer taraftaki dört çocuğa meydan okuma çabasında. Elleri, yüzleri esen rüzgârdan toz toprak içinde. Sağ tarafta bulunan iki salıncak, öksüz iki çocuk gibi boyun bükmüş; esen rüzgârda acıklı gıcırtilar eşliğinde, hafif bir ileri bir geri yapıyor. Âlemde bir yorgunluk, ekmek telaşesi ertelenmiş; meftun hayatın fon müziği, hafif acılı bir ara-

besk şarkı şimdi. Uzun kavak ağaçları gelinlik kızlar gibi boynunu bir o yana bir bu yana sallıyor, sonbaharın ciddi-yetinden habersiz. Onların arkasında bulunan çam ağaçları, olayın ciddi-yetinin farkında. Kara kışa hazır, daha temkinli, daha kendinden emin.

Birkaç adım daha atınca köşede, bankta arkadaşı Eylül'ü gördü. İki bacağı birleştirmiş, zaten minyon tipli olan arkadaşı daha bir içine çekilmiş, nispeten kendisine büyük gelen montunun içine büzülmüş, küçücük kalmıştı. Donuk gözlerini sabit bir noktaya dikmiş; âleme ışık saçan gözlerinin ferî sönmüş; tepkisiz, ilgisiz biçare hâl almıştı. Geldi, tam karşısına dikildi. Nefesini bile toplayamadan sordu:

"Nooldu?"

"Gitti." dedi Eylül. Hiçbir şey söylemedi başka. Usulca arkadaşının yanına sokuldu. Bankın bir kenarına da kendisi oturdu. Çenesini iki eli arasına alıp derin suskunluğa ortak oldu.

Bir de sonbahar vardı. Yazın tüm ihtişamı ile yeryüzüne yayıldığı zamanın sonunda. Ağustos böceğinin pabucunu dama atan, şımarık yaz mevsimine haddini bildiren, yeryüzünde istila başlatan Eylül. Esen, yıkan, yağın, gürleyen... Çiçeğin kokusunu, ağaçların yaprağını sorgusuzca alıp bilinmeze götüren... Sararmış dalları katar önüne, süpürür âlemi. Korkar öfkesinden kuşlar, yollara düşer. Yaz mevsiminin elinden çekip alır yeryüzünü. Bir ihtilal olur gökyüzünde, yeryüzünde. Durun ağaçlar

dökmeyin, durun sarılar gelmeyin, durun kuşlar gitmeyin, diye yalvarsan da zamanı gelmiştir gitmelerin, zamanı gelmiştir derin hüznlerin, zamanı gelmiştir ayrılığın.

Eskiden yüreği buz gibiydi Eylül'ün. Bembeyaz karlarla kaplıydı temiz yüreği. Soğuktu, ayazdı. Bilmezdi baharı, yazı. Sonra bir çift sihirli göz dokunmuştu gözlerine. Bahar gelmişti yüreğine. İçinde kuşlar ötüşmeye, duyguları bire bin vermeye başlamıştı. Sevdâ alevinin ilk kıvılcımları tutuşmuştu kalbinde. Hiç tanımadığı duygular önce fidan olmuş, büyümüş, yeşermiş, ruhunu kaplamıştı. Kıvılcım ateş olmuş, alev olmuş, sarmıştı tüm benliğini. Ardından yaz gelmiş, bulut-

lar üstünde raks etmişti yaz boyu.

Şimdi... Şimdi neydi bu zamansız soğuk, nedendi ki bu dolu vurgunu? Bu bulutlar, bu deli fırtına neyin ne-siydi? Neden ağaçlar yaprağını dö-küyordu? Neden kuşlar gidiyordu? Neden miski amber kokulu yemyeşil doğa, çalı hüviyetine bürünüyordu?

Milyonlarca varlık içinde bir zer-reydi Eylül. Meftun hayatın garip bir sahnesiydi yaşanan. Bir perde kapan-mıştı. Adı Eylül gibi biliyordu. Dolu, fırtına, sonra ayaz... Kar, tipi gelecekti ardından. Anlık silüet olarak kalacaktı gün.

Eylüldü işte. Eylül, eylüllüğünü ya-pıyordu.

Toprak Adam

LÜTFİ BİLİR

Onun dağ evinin balkonunda oturuyoruz. Hemen Türk kahvelerimizi masanın üzerine bırakıyordu, tabi ki yanında suyu ve lokumlarıyla. Bazı sabahlar, birlikte sisler içinde hayalet gibi kalan şehri seyrediyoruz. Ama bugün hava güneşli ve vakit de öğleden sonra... Şehir bütün çıplaklığı ile karşımızda işte. Çıplaklıktan kastım, yeşil yoksunluğu... Kale ve şehrin doğusundaki mezarlığın haricinde hiçbir yeşil alan gözükmüyor. Mahalle aralarındaki ağaçtan yoksun, küçük küçük oyun parkları da apartmanların gölgelerine sığınmış olmalı. Göğe yükselen apartmanlar, buradan bakınca bir mermer ocağından düzgünce kesilmiş ve yan yana istif edilmiş mermer bloklarını andırıyor. Her nedense bu yükseklikten şehre bakınca bende bu duygu uyanıyor son zamanlarda. Hep mermer bloklarını görüyorum ne zaman şehre baksam. Ve bu duygu korkutur oldu beni. Şehirde yaşayan insanların giderek taş yürekli olmalarından mı kaynaklanıyor bu duygu, yoksa benim yüreğimin katılaşmasından mı, bir türlü ayırdına varamıyorum bunun. Sonrasında kendimin de

“sütten çıkmış ak kaşık” olmadığı bilinciyle “Her ikisinden de herhâlde.” diyorum.

Ahır Dağı’nın güney yamaçlarından bakınca güneybatı istikametinde kuş uçuşu kırk elli kilometre uzağında, bir Orta Çağ kalesi ihtişamıyla Düldül Dağı’nı görürsünüz. Bağdaş kurup oturmuş, gurbete gönderdiği yavrularını yüzyıllardır bekleyen bilge bir ana gibi sabırla, hiç kımıldamadan, orada öylece bekler. Buradan bakınca hemen solunda, yanlarına varmadan toprağı göremeyeceğiniz sıklıkta sedir ağaçlarıyla kaplı Başkonuş ve Uludaz Tepeleri... Düldül Dağı’nın bir kendi zirvesinin çıplaklığına bir de yemyeşil ormanlarla kaplı bu iki tepeye bakıp hem kendisine acıdığını hem de onları kıskandığını düşünürsünüz. Onların da solunda, eteklerinin bittiği yerde, ekilmiş ya da nadasa bırakılmış muntazam ova parsellerini görürsünüz.

Dağ evlerinin bahçelerinde bulunan asmalar, kiraz, vişne, badem, ceviz, elma ve armut ağaçları sonbaharın kadrine uğramış; yapraklarıyla vedalaşıyorlar. Bu görüntünün içinde bir tek kavak ağacı eksik. Bu dağ etekle-

rinde kavak ağacı yok. Çünkü bir kaynak ya da akarsu yok. Ben bayılırım bu mevsimde kavak yapraklarının sarısına. Hele güzün ilk aylarında sarı yaprakların arasında yeşil ya da sarı kararsızlığı arasında bir dolu yaprak, rüzgârın en ufak üflemesinde bir yelpaze gibi raks eder. O görüntü ayrı bir güzelliiktir benim için. Ama kasım ayında yapraklarının tamamı sararır ve her kavak bir altın ağacına dönüşür. Sapsarı, altından bir ağaç gibi gururla “Ben işte buradayım.” der gibi gözlerinizin içine bakar. Yapraklarını hiç dökmeyen ağaçlardan daha çok, her sonbahar yapraklarını döken ağaçları takdir ederim ben. Çünkü her sonbaharda yapraklarını döken ve her ilkbaharda yeniden yeşerten bu ağaçları, hep düşüp de her seferinde ayağa kalkabilen kendime benzetirim. İnsan değil miyiz, düşeriz elbet. Hem de öyle bir iki değil, defalarca... İşte bu yüzden binbir özenle yetiştirdikleri yapraklarını her güz kaybeden ve her ilkbaharda yeniden diriltlen o ağaçlara daha çok saygı duyarım.

Badem, elma, armut ve asmaların yaprakları sarının değişik tonlarına; kiraz ağaçlarının yaprakları ise önce kırmızının sonra da morun tonlarına dönerek belli bir geometrik deseni olmayan, aralarına değişik renklerin serpiştirildiği bir Anadolu kilimini andırıyor. Yere düşen yapraklar, toprağın gerçek rengini kapatarak kendi renklerini toprağa seriyorlar bir süreliğine. Tabii çürüyünceye kadar. Yap-

raklar toprağa düştükten sonra hızla çürüyerek toprak rengini alıyorlar. Eee, ne de olsa topraktır, üzerine düşen bütün canlıları kendi rengine dönüştürecektir elbette.

Balkonunda kahvesini içtiğim arkadaşım, Avustralya’da yaşıyor. Birkaç yıl önce, bir gelişinde bu dağ evini satın aldı. Bana komşu oldu. Hangimiz diğerinin balkonunda mangal dumanı görürse işini gücünü bırakıp oraya gelecek, diye kavilleştik. Kızilderililer gibi dumanla davetleşelim, dedik gülüşerek. Öyle de yapıyoruz. Çocukluğumuz, gençliğimiz aynı mahallede geçmemiş miydi, üniversite yıllarında da aynı yurtta kalmamış mıydık? Eee, yıllar sonra yine bir araya gelmiştik işte.

Kahvelerimizi bitirmemiştik ki inceden bir yağmur yağmaya başladı. Bir bulut ansızın üzerimize gelmiş, üstümüze ince ince sevinç gözyaşlarını döküyordu. Kesin sevinç yaşlarıydı. Hava öyle kederli değildi çünkü. Keder ve acı için dökülen yaşların kesif ve karamsar bir hava gerektirdiğini ikimiz de bilirdik. Şehrin üzerinde tek bir bulut bile yoktu. Sadece bizim üzerimizdeydi o küçük, sevimli bulut. Arkadaşım bana dönüp “Duydun mu?” dedi. “Neyi?” dedim. Bu sefer, “Nasıl duymazsın?” diye sordu. Ben şöyle bir etrafıma bakıp yine “Neyi?” diye sordum. Gözlerinin içi gülüyordu. Yüzünde, “körebe” oyununda gözleri bağlı olan çocuğun gözleri açık olan birini yakalama sevinci vardı. Sesini

biraz yükselterek “Toprak kokusunu, toprak!” dedi. Ben öyle bir koku hissetmemiştim. Şaşkın bir şekilde, burnumla derin bir nefes çektim. Yine almamıştım kokuyu. Toprak kokusunu bilirdim. Özellikle çocukluğumuzda, toprakla daha çok haşır neşirdik. Şimdi toprağa basmıyoruz bile. Toprağın kokması için sağanak bir yağmurun yağması gerekirdi. Ama şimdi, yağmur sadece çiselemişti. Yine de onu üzmemek için, “Evet, evet.” dedim. Ayağa kalktı, balkonun ucuna kadar yürüdü ve aşağıdaki bahçeye bakarak “Bayılıyorum şu toprak kokusuna.” dedi.

Oradan ayrılıp kendi dağ evime geçtiğimde hep bu konuyu düşündüm. O, bu toprakların âşığıydı. Fırsat bulduğunda dünyanın uçak parasını ödeyerek her yıl, en az iki kere buraya geliyor; günlerinin büyük çoğunluğunu da dağ evinin bahçesinde geçiriyordu. Elinde çapa, gün boyu ağaçların dibini kazıyor; bahçenin otlarını yoluyor; yeni diktiği fidanları suluyordu. Laf aramızda, bazı şeyleri çok mübalağalı anlattığının kendisi de farkındaydı. Bunu bilerek ve severek yapardı. Hatta kendisi anlatmıştı, bir keresinde dedesinin bağındaki armutların büyüklüğünü ve tadını anlatırken öyle abartılı anlatmış ki... Bir kenarda onu dinlemekte olan dedesi Kelbaş Ahmet “Oğlum her şeyi öyle abartılı anlatı-

yorsun ki ben bile kulaklarıma inanamıyorum. Bahsettiğin armutlar benim bahçemin armutları, ben tadını da biliyorum, büyüklüklerini de. Hiç de senin anlattığın gibi değiller.” demiş ve hep birlikte kahkahalarla gülmüşler. Eee, ne de olsa edebiyat mezunu idi ve hepimizden daha iyi bilecekti mübalağa sanatını. Ama işin şakası bir yana, ben onun o an toprak kokusunu aldığına yürekten inanıyorum. Biz burada kendi ülkemizde yaşadığımız için bazı duygularımız köreliyor ve farkında bile olmuyoruz bunların. Ama yurdundan uzakta yaşayan insanların birçok algı ve duygularının bizlerden çok daha hassas ve keskin olduğunu, kısa süreli de olsa gözlerimle gördüm ve yaşadım onların arasında. Öyle olmasa dünyanın diğer ucunda televizyondan duyduğu her memleket türküsünde iki göz iki çeşme ağlanırmıydı? O ağladığını söylüyordu ve ben de kesinlikle inanıyordum ona.

Dağ evinin balkonuna 360 derece dönebilen uydu bağlantılı kameralar taktırdı ve gitti. Telefonu aracılığıyla kamerayı istediği yöne çevirerek her an burayı seyreliyormuş. Avustralya’ya hiç kar yağmadığı için en çok da kar yağışını görmeyi istiyormuş. Yağmuru da görecekti tabii. Sevdiği bu toprakların kokusunu her yağmur sonrası oradan bile hissedeceğine kalbim her hücresiyle mutmain.

Her Zamanki Duam

ZİYA GÖÇEBE

Üniversiteden eve gitmek için otobüs bekliyorum. Her zamanki duamı ediyorum içimden. Duraktayım. Benden başka iki kişi daha var. Bekliyoruz. Üniversitenin çıkış kavşağında, şehir merkezine giden otobüs bekliyoruz.

Vizeler finaller bunalttı beni. Üstelik çok çalışmama rağmen iyi notlar alamıyorum. Otobüs geldi, benimle beraber bekleyen iki kişiyle otobüse bindik. Otobüsün içinde hep üniversite öğrencileri... Benim bölümden kimse yok, benim fakülteden kimse yok, hatta hiç tanıdık bir yüz yok. Benim kendilerini tanımadığım ama kendilerinden beni tanıyan arkadaşlar var aralarında herhalde. Bana oturacak yer vermek isteyenler oldu. Ben de bana yer vermek isteyen arkadaşlardan birinin ısrarına dayanamayıp verdiği yere oturdum. Arkadaşlarla sohbet ettik oradan buradan. Nereden tanıştığımızı çıkaramadım ama bozuntuya da vermedim.

Elimde çanta var. Çantayı arkadaşlardan birine verip ücretimi ödemek için otobüsün ön tarafına yaklaştım. Benden önce, otobüsün dikiz aynasından gördüğüm beyaz saçlı bir amca vardı. Onun otobüs ücretini vermesini beklerken arkaya dönüp baktım.

Tekrar ön tarafa döndüğümde amca gitmişti. Otobüs ücreti için şoföre para uzattım. Şoför parayı aldı, bana ters ters baktı. Sanki fırlatır gibi parayı diğer paraların yanına attı. Kafasını sağa sola çevirdi, konuşmadı. Ben de bu işi uzatmak istemedim. Arka tarafa yerime yöneldim. Paranın yıpranmış eskimiş olması şoförün canını sıkıyordu herhalde.

Yerime geçerken deminki amcayı gördüm, otobüs camından yansıyan görüntüde. Amca ayakta idi, arkama dönüp yer vermek istedim ancak diğer ayakta bekleyen arkadaşlardan amca'yı bulamadım. Yerime geçip oturdum. Arkadaşlarla sınavlardan konuştuk. Arkadaşlar bölümdeki arkadaşlar gibi değil, daha saygılı.

Yine aklıma geldi, her zamanki duamı yaptım içimden. Ilık bir yaz akşamı ve hava hafiften kararıyor. Üzerimde yaz günü olduğu için beyaz keten pantolon, kısa kollu yazlık gömlek, ayağımda spor ayakkabı var. Eve gidiyorum. Eve yaklaşıncaya alt caddeye otobüsten inmeyi uygun gördüm. Görmek istediğim birisi vardı. Otobüsten indim, saate baktım. Görmek istediğim kişinin evine doğru yak-

laştım. Görmek istediğim kişiyi değil de aramızın pekiyi olmadığı annesini gördüm. Ben de kafamı yere eğip yanından geçtim. Geçerken göz ucuyla baktım annesine. İlk defa bana kızgın bakmıyordu. Hatta hafiften gülümsüyordu.

Tanıdık mahalle bakkalına uğramak istedim. Dükkânda tadilat yapmışlar, dükkânı market haline getirmişler. İçerde arkadaşın babası ve diğer çalışanlar var. Kendisi yok. İçeri girmeden sadece camdan selamlaştık babasıyla. Eve geldim. Kapıyı çalışıyorum, açan yok. Zile basıyorum, sanki zil çalıyor. Kapı açılmıyor. Vakit akşamüzeri, hava kararıyor. Ceplerimi yokladım, yine almamışım evin anahtarını.

Annem ağabeyimlerde ya da ablamalarda anlaşılan. Peki, babam nerde? Sabahleyin evden çıkarken bağa gideceğini söylemişti. Bağda bazı ağaçlara aşı yapacaktı. Annem de biraz rahatsızdı, ağabeyimlerde kalıyor demek ki. Ağabeyim, babamı da alıp evine götürmüş olabilir.

Öf yine içime bir kasvet geldi ve her zamanki duamı ettim içimden. Oturdum kapının girişindeki basamağa, bekliyorum. Belki babam eve daha gelmemiştir. Bazen yapıyor böyle, geç geliyor.

Bir ihtiyar adam geliyor cami tarafından, elinde baston. Tam benim yanıma gelince durup:

“Adem oğlum ne bekliyorsun?” diyor.

“Babamı bekliyorum.” diyorum.

“Gel bizde bekle, Adem oğlum.”

“Yok, sağ olası. Birazdan gelir babam.”

“Niye kapının eşiğinde bekliyorsun, evinde beklesene?” Tamam, anlamında başımı salıyorum. İhtiyar gidiyor bastonuna yaslanı yaslanı, iki büküm haliyle. İçimden “Eve girebilsem zaten evde bekleyeceğim.” diyorum.

Evimizin karşısında dükkânlar var. Adam yeni yaptırmıştı, birkaç yılda ne kadar eskimiş. Akşamüzeri, dükkânlar boş. Dükkânların camlarından dışarısının görüntüsü yansıyor. Yansıyan görüntüye bakıyorum. Dükkânların karşısındaki görüntülerin hepsini görüyorum da kendimi göremedim henüz.

Bekliyorum. Canım sıkılıyor. Ben de her zamanki duamı ediyorum;

“Allah’ım bana üzüntüleriyle, mutluluklarıyla yaşanmış yirmi yıl ver.”

Duamı tekrarlamak isterken kafamı kaldırdım. Karşıdaki dükkân camlarından yansıyan görüntüde otobüsteki beyaz saçlı, kırışık yüzlü amca bana bakıyor.

Tekrar kafamı yere eğdim. Gülüm sedim. Demek duam kabul olmuş. Eve dönüp baktım. Annem ve babam öleli yıllar olmuştu. Üniversiteyi bitireli yaklaşık yirmi yıl oldu. Cebimdeki paraya baktım, yirmi yıl öncesinin parası. Otobüsteki gençler benim yaşma hürmeten yer vermişler. Görmek istediğim kişiyi gördüm, yirmi yıl sonra. Annesini değil. Bakkal, dükkânı market yapmış; içerdeki kendisi. Babası değil. Deminki ihtiyar, komşumuz Mehmet ağabeydi.

Yerimden kalkıp evime doğru giderken kolumdaki saate baktım. Ben bu saati bir baraja atmıştım.

Hatırlıyorum...

İkinci Hayat

GÜLÇİN YAĞMUR AKBULUT

Kış bahçemi çiçeklendiren güneşin ellerisin. Ellerini üzerimden çekersen çırpılmış ağaç gibi kurur, tamtakır kalır dallarım.

Tünelin kıvrımlarında düşe kalka ilerlerken yorgun ayaklarım, yitik ömrümün feneriydi Refik Efendi. Kırık kapı aralığından odama sızan ışık demetiydi emsalsiz gölgesi. Her gün katlanarak artan sabrıyla gözümde gittikçe büyüyen eksik hayatımın tek sığınağıydı. Gönlümün dili olsaydı da anlatabilseydim keşke hissettiklerimi. Denizi bekleyen martılar gibi dört gözle bekliyordum ölümün tecellisini. Varlığım, hayat arkadaşımın sırtına abanan okkalı bir kamburdan başka bir şey değildi. Çürük, derme çatma bir gemide onun payına maalesef ki tayfa olarak görev almak düşmüştü.

Altımdan her aldığında siyahi nehirler akardı içimden. Yerin yedi kat dibine girmiş olmayı arzuldardım banyomu yaptırıp tırnaklarımı kestiğinde. Uçurum kenarından aşağıya itmek isterdim kendimi üç öğün yemeğimi ağzıma kaşıkla her transferinde. Edibe suç, Edibe cezaydı can yoldaşı için.

Amyotrofik lateral skleroz dediler tıp dünyasında hastalığımın adına. Konuşamayan, yürüyemeyen ellerini bile kullanmaktan aciz bir heykelden ibarettim. Yedi yıl boyunca külfettim

yârimin omuzlarına, yedi yıl boyunca meşakkat. Bir top kumaştım kürek kemiklerinin üzerinde. Bir gün olsun kaşlarını çatmadı, dudağını sarkıtmadı, suratını ekşitmedi. "Rolleri değiştirseydi Yaratıcı, aynı sebatı ben gösterebilir miydim?" diye sordum defalarca kendime. Cevabım sorumu incitti, sesimi düşürdü kafamdaki sualler. Selin getirdiği çalı çırpı gibi savruldu. Kayboldum içimin dehlizlerinde.

Yedi bahar, altı güz geçti. Onarılacak tek bir nokta bile kalmadı bedenimde. Yamalı bohçaya döndü vücudum. Evirdi çevirdi üşenmeden, her gün saatlerce masaj yaptı yatak yarası açılmasını diye. Onlarca krem, solüsyon getirtti bir emekli maaşıyla. Havalı yatak da cabası, zarar ziyan kesesine. Nafile, boş yere... Belim, kalçam, göz göz bertik, göz göz şerha.

Genç değilim ki... Ben yetmiş oldum o da yetmiş iki yaşında. Hizmet edecek değil de hizmet edilecek çağında. Yaşça ölüme boşalan saatimin zembereği bozulsa da ışık hızında menziline ulaşırsa. Bir ceset gibi hayata çivilenmem değil de zavallı bir ihtiyarcığı aynaya eş bir kaderle kendime mühürlemenin tasası dert olur yüreğime. Yaz aylarında sırtında balkona taşır. Kış aylarında dizlerimin dibinde oturur; roman, hikâye okur. Yüzümü güldürebilmek

adına her sabah Müzeyyen Senar'ın şarkılarıyla uyandırır. Alışverişe her çıktığında elinde bir demek yasemin ve sevdiğim çikolata paketiyle eve döner. Üşenmeden her gün uzun uzun ince belli tarakla saçlarını tarar. Emekli masasını her aldığı yeni bir elbise, kazak ya da hırka alır.

On sekiz yaşındaydım. Rahmetli babamın hayat adına, kızına verdiği en güzel armağan Refik Efendi'yle yaptırdığı evlilik akdiydi. Ağlayıp sızlamam nafile, istemeye geldikleri gece takmışlardı parmaklarımıza nişan yüzüğünü. Gün geçtikçe gecenin koyuluğuna düşen dolunay olduğunu anlamıştım bu şayeste kararın. Dört duvarımızı mutlulukla ördü çelebi. El değmemiş bir sayfa açtı ömrümüze ferişte. İki seneye kalmaz bir erkek evladımız oldu. Babası gibi yiğit, babası gibi merhametli, babası gibi asil bir insan olmasını diledim lohusa yatağında. Susmanın örtüsü altında gizli bir "ah" olarak kaldı zade. Yurt dışına yerleştikten sonra bir kez bile olsun aramadı anasını atasını, tamı tamamına sekiz buçuk sene.

Ünlü bir Jeofizik Mühendisi olmuş yaban elde. Gurbetten bir kadınla evlenmiş, ikiz çocuğu olmuş evladımızın eloğlundan duyduklarımıza göre. Kuru bir çeşme gibi içine akıttığını bilirim gözyaşlarını Refik'in. Yokluğu eyvalah da varlığında yokluğunu yaşatması apayrı bir yara, apayrı bir keder.

Her sabah şafakla uyanıp günün hazırlığına soba külünü ayıklamakla başlayan adam, o sabah bir türlü uyanamamıştı. İçimde bin kaygı, göğsümde bin tasa. Yatağı hemen sol yamacımdaydı. Kıpırdamadan hareketsiz bir kaya taşı gibi öylece duruyordu. Seslensem avazım çıkmaz, uzansam elim kolum kıpırdamaz. Bir yandan çaresizce kir-

piklerimin arasından süzülen yaşlarla boğuşuyor, diğer yandan Refik'ten önce benim ruhumu teslim alması için Allah'a yakarıştı bulunuyordum. Yaşamım boyunca duyduğum hiçbir ses beni bu kadar mutlu etmemişti. Kapı tıkırtısı, ardından da kilit gıcirtısı. Üst katımızda oturan ahretliğimin torunu Hale olmalıydı. Kızcağız küçük yaşta anne babasını kaybedince anneannesi Fatma'nın himayesi altına girmişti. Ara sıra elinde bir kap yemekle gelir; halımızı, hatırlarımızı sorar; bir ihtiyacımız varsa gidermeye çalışırdı. Refik'in kulakları ağır işittiği için ahretliğime bizim evin yedek anahtarını bırakmıştı Refik. Hale, gelişlerinde birkaç kez kapıyı tıklatır açılmadığı takdirde anahtarıyla içeriye girerdi.

Çıkardığım tuhaf seslerden ve Refik'e olan bakışlarımdan yolunda gitmeyen bir şey olduğunu anlayan Hale, hızla Refik'in yorganını açarak onu uyandırmaya çalıştı. Yaşlı adamın alnına dokunan yavrucak telefona sarılarak ambulansı aradı. Refik'in çok fazla ateşinin olduğunu, onu hastaneye götürerek tedavi ettireceğini söyledi. Hızla yanımdan ayrılan Hale, yedi sekiz dakika sonra yanında ahretliğimle beraber geri döndü. Ambulans çalışanları ve Hale hastaneye doğru yola çıkarken ben hıçkırıklar içinde odanın tozlu camlarından onları izliyordum. Gök yatağından sökülmiş de başıma devrilmiş gibiydi.

Üç gün sonra Refik taburcu olup Hale'yle birlikte eve döndüklerinde bir bahar şölenu vuku bulmuştu hanemin içinde. Duvarlar rengini değiştirmiş, siyahtan beyaza bırakmıştı yerini. Üstüm başım güneşe, gönül sarayım yıldız tozuna bulanmıştı. Allah dualarımı kabul etmiş, ikinci bir hayat bahşetmişti felçli Edibe'nin yarım bedenine.

Balkon

HAYRİYE GÖZTAŞ

Gecenin bir vaktiydi. Yeni taşındığım bu şehri, oturduğum dairenin küçük balkonundan seyrederek özümsemeye çalışıyordum. Sadece ahşap bir masa ve iki sandalyenin geçim kurabileceği bir mekân... Bir de aralarına sonradan aldıkları, her gün “Burada benim ne işim var?” isyanında bulunan ve kendime Leon filmindeki “Mathilda” hissi verdiren saksıdaki fesleğenim var... Savaşlar oluyor, kıyamet kopuyor, hayat her yerinden yara alıyor, insanlar kırk yerinden yamalı ama kucaktaki saksıda bir çiçek... Benim vazgeçilmezlerimden birisi de bu. Bu huyum, çiçeklere çok düşkün olduğumdan değil de bana hayatın dingin ve sonsuz yanını hatırlattığından olabilir. Ve iş hayatım nedeniyle bir süre bulduğum her şehrin sayfasını sadece tek çiçekle kapatırdım. Konya’da menekşe, İzmir’de yelken çiçeği, Bursa’da yucca, Mersin’de pilea, Diyarbakır’da difenbahya ve en son Yalova’da bambu... Şimdi bu şehirde de fesleğen... Hepsi de bilinçli tercihler değildi elbette, daha ziyade bulduğum ilk çiçekçide gözüme ilk çarpanı almamdan kaynaklı tercihlerdi. Fesleğenime de öyle kavuştum. Güzel kokuyor. Başını okşayınca eline ve ortama hoş bir rayiha salıyor. Aynı bir dost

gibi...

Fesleğeni masanın üzerinde kendi haline bırakıp iki ay önce taşındığım ve henüz alışamadığım bu şehrin gecelerini okumaya devam ediyorum. Yalova’dan sonra buraya alışmak anlaşılan biraz zaman alacak. Trafiği gürültülü, sokakları kirli ve kurulmuş oyuncak bir bebek gibi hareket eden insanları... Otobüsler görevlerini ezberlemiş karınca yığınlarıyla dolu. Şirketin uzun süren denetim işlerinden dolayı kendimi aidiyet duygularından iyice soyutladım. Şehirler, evler, eşyalar... Sanki onlara ben değil de onlar bana sahip oluyordu. Şimdi de bu küçük balkondan bütün şehri göz hapsine almıştım. Bana şehrin ruhuna karşı oturma fırsatı tanıdığı için gecenin bu saatlerini seviyordum. Ve şehrin ışıklarını, küçük hayatların gönüllü hapishanelerine bakarak oturduğum yerden, balkondan, teker teker söndürüyordum. Küçük hayatlar diyorum çünkü yerleştiğim bu semtin eni darlaşan ama boyuna uzayıp giden apartmanlarında çoğunlukla düşlerini yitirmiş insanlar oturuyordu. Bunu her sabah işe giderken içinden yüzerek geçtiğim insan selinden anlayabiliyordum. Oturup geceyi demlediğim şu saatler, bugün her nedense parlak

zihnimi bulandırıyor. Balkonda geçirdiğim şu saatler gayri ihtiyari anlık bir serenat beklentisi uyandırıyor bende. Başımı eğip aşağıya bakıyorum. Cadde boyunca uzanmış otomobillerden başka bir şey yok aşağıda. Bu yükselen apartmanlar serenatların da ömrünü tüketmiş olmalı. Sanki bu şehir yalnızca duvarları ortak evler yığınydı. Duvarlar deyince karşı dairede oturan komşunun genç kızları aklıma geldi. Bu akşam da sarma getirmişti. Zaman zaman getirdiği ev yemekleriyle bu apartmanda sessiz iletişim kurduğum yüzlerden biri haline geldi. Bu akşam da yemeği dışarıda yiyip geldiğim için kızın getirdiği sarmayı buzdolabına kaldırmıştım. Her zamanki gibi mütebessim yüzüyle yemeği uzatıp gitmişti. Adının Perihan olduğunu, bir keresinde annesinin balkondan aşağıya seslenişinden duyduğumu hatırlıyorum. Gelen tabakları boş göndermenin ayıp olacağını annemden kalma anayasal bir bilgiyle anımsadığım için de tabakları geri veremeyip biriktiriyorum. Yarın en azından dışarıdan bir tatlı alıp tabakları onunla iade edebileceğimi düşünüp rahatlıyorum. Saat ilerledikçe havanın serinliği düşüyor balkona. Sessizlik yukarılardan aşağıya doğru şehre çöküyor. Alt kattan bu akşam kavgası gelmedi. Merak ediyorum. Tartışmaları hiç uzun sürmezdi. Genelde ani bir gök gürültüsü gibi başlıyor, ardına kadının ağlamaları yağıyor ve sonra bir sessizlikle son buluyordu. Ama bugün ne bir ses ne de gözyaşı duvarları aşmış geliyor yanıma. Seviniyorum bu duruma. Fakat sevincim fazla uzun sürmüyor. Bir erkeğin pişmanlığın sesinden doğan aşk kokulu yakarışı sığmıyor evin du-

varları arasına. O konuştuğuşa benim de aşağıya inip "O seni çok seviyor." diyesim geliyor ama nafile... Balkondaki masa, sandalye ve fesleğenin yaptığı gibi ben de yakarışları dinliyorum sessizce.

"Ah benim sunam! Gitmek mi dedin! İçimdeki onulmaz dert şu bozkıra dönen gönlümde şaha kalktı, bak. Göçmen kuşlar havalandı sinemin oyuklarından. Ne tadım kaldı ne tuzum ağzından düşürüp beni bin parçaya bölen " gitmek" sözünden! Sen beni niye anlamıyorsun! Paramparça bir beden, her zerresi acılarla dolu! Söyle bana, beni bırakıp nereye gideceksin? Ben sesinle nefes alıp iyileşiyorken, yüzünle çiçek açıyorken "gitmek" kelimesiyle niye sinemi kana buluyorsun? Söyle, sen beni niye anlamıyorsun? Demek gitmek muradın, demek beni mezarla koymak arzun! Tamam, ben iyileşmem! Dermansız bir derdin kaynayıp duran ocağına döndürürsün! Taş mı basayım bağrıma! Divane de, avare de, sarhoş de, âşık de... Ne dersen de ama bana " gideceğim" deme. Çok şey mi istiyorum senden? Yüzünü koy bulutlar ardına, gözlerini bahşetme tamam ama bana "gideceğim" deme n'olur!

Sen gidersen ben yaşar mıyım? Benim şu gönlüme olanlar mevsimlik değil ki ömürlük. Üstüme biçilen çile gömleği de... Ben nasıl her mevsim çiçek açarım sensiz? Gözlerine sürme olmak için ateşlerde kendimi yaktığım ey güzel gözlüm, söyle sen beni niye anlamıyorsun? Bu sevdayı ben anlatamadım sana tamam da şu geceler, kuşlar, yıldızlar, yağmurlar, çiçekler de mi anlatamadı gözlerinde kaybolup kendimi bulduğumu, küllerimden yeni-

den doğduğumu! Ne söyler senin dilin, deme bana öyle n'olur! Gidemezsin! Her anını seyrettiğim, her halinde sarhoşluğu yaşadığım "seni" unutturmayı aklından bile geçirme! Başaramazsın. Daha çok büyüdün sinemde, şiir olup döküldün, türkü oldun... Dağ oldun, okyanus oldun, ucu bucağı yok ki seni sevmelerin. Yok, işte... Niye anlamıyorsun? Bağırma vura vura bağırmanın top-rağını kardım da bağırma gül oldun... Sanki çektiğim sıkıntılar azdı da bana " gitmek" ten bahsediyorsun! Kuruyan gözlerimin, çatlayan dudaklarımın günahını niye alıyorsun? Seni görmezsem derinleştikçe derinleşmiyor mu yaram, sesini duymayınca dertli kamyş gibi kan deryasında solmuyor muyum?

Hayatımın parlak kandili! Sus, dilin ne söyler senin? Bana gitmekten bahsetme n'olur! Mutluluk boğazımda yağlı urgan... Ben kendimi esarete alırım, yeter ki kal yanımda! Ben yapmam mor sümbüllü dağlarım olmazsa. Ben uçmam göğüm olmazsa. "Gitmek" dersin ağzım kanlı cümlelerle batır! Gözlerim yüreğimin ölüsüne ağıtlar yakar! Ya gitme ya beni de al yanına! Sırtına ceket, geceleyin gözüne uyku, başına yastık olurum. Yeter ki beni de al yanına! Yanağına gamze, tenine güneş, dudağına su, göğsünde açan gül olurum... Düşünde kara "ben" olup kalbine mühür olurum. Yaz, kış demem bahar olurum sana. Söyle ne istersen benden, vereyim, yeter ki "gideceğim" deme bana! Söyle ne istersen iste benden; vereyim; başını düşürecek omuz, uyutacak sinem, derdini tutacak elim var; vereyim. Hem sen gidersen ben ne yaparım? Sen varsan ben varım niye anlamıyorsun! Hayır, bana ne, ko-

nuşacağım! Kapama ağzımı! Hem dudaklarımı sustursan gözlerim dile gelir, onu sustursan yüreğim haykırır! Çiçek gibi severim dalından koparmadan, incitmeden, koklayarak... Yağmur gibi severim yüzüne, gözüne dokunarak... Güneş gibi tenini ısıtarak... Çocuk gibi severim. Masum, gözlerinin içine bakarak, eteğinden tutarak, sinende küçülerek, süt kokarak severim... Dağ gibi severim seni kocaman ama kocaman dimdik... Toprak gibi severim, sadık ve bereketli. Irmak gibi severim bir coşkun bir durgun, başımı taştan taşla vurarak... Gökyüzü gibi severim masmavi ve sonsuz... Kuşlar gibi severim şen ve uçarak... Nasıl istersen öyle severim seni. Uzaktan, yakından de... Gözlerimle, ellerimle, kelimelerle... Nasıl istersen öyle seveyim. Ama bana "gitmek" deme! Gel ver elini dokun şuraya! Bir de buradan dinle sevdâyı. Ah, sen beni niye anlamıyorsun? Sen gidersen benden bir şey kalır mı geride?"

Adını bilmediğim ama merdivenlerde bir iki kere karşılaştığım zayıf yüzlü bu adamın yakarışına içten içe üzüldüm. Karşısındaki kimse, hiç git-sin istemedim. Bu küçük balkonda ne çok dünyaya şahit oluyordum. Ben de yıldızlara bakarak Asuman'ı düşünmeden edemedim. Şimdi hangi şehirde, ne yapıyordu acaba? Koyu kestane saçları daha da uzamıştır. İri ela gözleri bilgisayar başında sürekli çalışmaktan belki biraz küçülmüştür, yemek yemeyi ara sıra unuttuğu için de belki biraz daha zayıflamıştır. Onunla aynı şehirde... Hatta aynı evde olduğumu varsayıp böyle küçük büyük kavgalar ettiğimizi hayal ettim. Tatlı bir ürpertiyle o uzak hayalden çıkıp çabucak kendime

geldim.

Şu küçük balkondan dışarıya, şehrin karanlığına doğru düşüncelerimle tekrar taşmaya devam ettim. “Gelecek zamanlarda ölüleri balkonlara gömecekler.” diyen şairin “Balkon” şiirinde kendimi oturuyor buluyorum. Ve küçük de olsa gökyüzüne açılan bir kapıyı aralık bıraktığı için bu apartmanı yapan mimarın alnından ben de öpüyorum. Galiba böyle kalabalık şehirlerin evlerinde balkonların hükümdarlığı hep sürecek. Ev ile sokaklar arasında bir salıncak gibi duvarlarda asılı duracak. Balkon keyfim uzayınca kendimi “Bizimkiler” in her şeyi sorgulayan Sabri Bey’i karakterine yakınlaştırıyorum. Eteklerinden yakaladığım sessizliğin üzerine üst katın balkonundan gelen konuşma sesleri damlıyor. Belli ki mühendislik son sınıf öğrencisi Taylan, telefonda biriyle konuşuyor. Üst katın balkonundan üstüme Taylan’ın sağanak sağanak düşen cümlelerini kulağım topluyor ve filizlenip çiçek açmaya hazırlanan bir aşka şahit kılınıyor.

“A benim gönlü balımm! Geliverip de nasıl yaktın öyle sinemden, gecelerimi heyecandan hepten uykusuzluğa sırdaş ettin. Bana sen ne verdin öyle tas tas, avuç avuç ah bir bilsen! Parmaklıklar arasından bahar verdin, iki kanat, binbir renk, ağzıma tat, gönlüme sevinç, ömrüme çocukluk, misk ü amber, cennet... Güzelliğe dair ne varsa getirip bıraktın ya sen kalbime... Ah benim sevdiğim, suss... Suss da benim sevinçten öldüğümü kimse bilmesin... Boş odalarda deli gibi oradan oraya koşup bir gülüp bir ağladım. Halime dayanamayıp ruhum kaçtı bir ara bedenimden, öldüm sanki! Bir soldum,

bir yemişe durdum, doldum doldum sonra yağınca duruldum... Eyvah ki ne eyvah! Galiba ben hepten kara sevdaya tutuldum. Ya n'olacak şimdi bu halim? Dağlarda bir ateş yaktım, etrafında çingene gibi ziller takıp oynadım. Gülme bana, gülme diyorum sana, bu halime... Suss gülümm, suss da halimi nolur dillendirme... Sevdığım...

Suss a benim gönlü şeker, şerbetim... Bakma sen benim halime, öperim o gözyaşlarından, silerim ellerimle... Bak sarıldım sana, şöyle kon kalbime, kaldırma başını göğsümden de anlatayım daha bu aşkı, bir daha dinle benden. Ah benim sevdiğim! A benim gözleri maralım! Daha yeni mi tane tane topladın senin için denizlere gece gündüz dalarak çıkardığım, gönül kapına bıraktığım binlerce inci mercanı... Seni düşlerde, şiirlerde, gökte, yerde sevdim. Ağaçlara, kuşlara, kırlara, denizlere, kıyıya vuran dalgalara, gökkuşakına, bulutlara eş olup yalvardım... Ah benim gönlü çocuk sevgilim, ben senin için ölebirim. Haydi, kalk giyindir içindeki çocuğu da biraz koşalım, oynayalım, dünyayı unutup nefes nefese kalarak kırlara yığılalım... Gülme halime, gülme diyorum sana! N'olmuş yani yanaklarım kızardıysa, saçlarım dağıldıysa, ağzımın kenarında gülbeşeker bulaşığı kaldıysa... Çocuğum işte yanında. Çocukça, safça, âşıkça, sevdalı hallerimi deyip de utandırma beni. Yaaaa... Sen de hep böyle yapıyorsun ama... Mızıkçılık ediyorsun şimdi a benim gülümm. Bir kere de ben yensem nolur, olmaz mı? Hıı gülümm bir kere de ben... Ağlayıp ağlayıp kucağında sustuysam; kaybolmamak için eteğinden tuttuysam; kırlarda, sokak-

larda peşinden oyunlara koştuysam; dizlerine uzanıp hayallere daldıysam; gülbeşekeri elinden ilk defa tadıp mest olduysam; Kerem gibi sazın teline dokununca saza, söze can verdiysem... Suss... Suss gülüm... Bu hallerimi dilendirip de utandırma beni..."

Taylan'ın cümlelerini hemen yan balkonundaki Nuray Hanım'ın geceye kırbaç gibi indirdiği "balkona çamaşır serme ritüeli" kesiyor. Bu kadın bende her seferinde çamaşırları sermekten çok sanki havada meşin kırbaç şaklatıyor hissi uyandırıyor... Bütün şehir, gün boyu toz dumandan boğulan ciğerine Nuray Hanım'ın balkonundan sakura kokusu çekiyor. Bugün Nuray Hanım'ın çamaşırlarının sakura kokusu semtin sokaklarında tek başına seyahat ediyor. Benim hemen alt katımdaki balkondan hanımeli ve gül kokusu bugün sakuraya eşlik etmiyor.

Bütün bunları düşünürken o uzak hayallere öyle susuyorum ki bir "ah" çıkıyor ağzımdan! Bir ah edince binlerce yıldız kayıyor gecenin! Kervanlar yolunu bulamayacak, âşıklar geceye bakıp hayal kuramayacak diye korkup ağzımı mühürlüyorum. Bu küçücük balkon bana kayıp bir dünya oluyor sanki. Oturduğum yerden yeni keşiflere yelken açıyorum. Daha önce duymadığım bir ses, koku ya da his avcısı olup çıktım bu şehre taşındığımdan ve bu balkonda oturduğumdan beri. İçeriye geçmek için ayağa kalktığımda kulaklarım, bir arabanın yorgun homurtusunu caddeden bularak bana getiriyor. Motorunun büyüyen sesiyle ve sarı sarı gözlerinin ışığıyla apartmanın önündeki yolun uykusunu bölecek diye arabaya bu saatte geçtiği için de içten içe

kızıyorum.

İçeriye geçmeden masadaki fesleğenin başını tekrar okşadım ve sakura kokusunun gecenin içindeki yalnızlığına içim el vermeyince arkasına fesleğeni gönderdim. Masanın üzerindeki çay bardağını alıp içeriye geçtim. Ertesi günün pazar olması "Bu saatte yatılmaz." fikrimi iyice destekliyor. Televizyonda film izlemeye karar veriyorum. Tam televizyonu açacakken kapının bu saatte çalmaya alışık olmayan zili nin sesiyle irkiliyorum. Gelenin kim olduğuna dair hiçbir fikrim yok. Fakat kapıya varana kadar aklımdan olanca hızıyla senaryolar geçiyor. Komşu kızı boş tabakları almış olmaya gelmez, diyerek Perihan'ı eliyorum. Taylan şimdiye kadar hiç gelmedi, diyerek Taylan'ı eliyorum. Nuray Hanım bu saatte rahatsız etmez, düşüncesiyle onu da eliyorum. Alt kat komşu olabilir diyorum. Aklıma çok uzak bir ihtimal olsa da Asuman'ı da getiriyorum. Kapıya yaklaşıp "Kim o?" diye seslenince kulaklarım yıllar öncesinden hatırladığı yumuşak bir kadın sesiyle buluşuyor. Buz tutmuş yüreğime alevler salınıyor. Çehremdeki bütün çizgiler kayboluyor. Olanca muhteşemliği ile suretime bir tebessüm yayılıyor. Portakal çiçeklerinden damıtılmış bir koku yayılıyor âleme, bende mevsim bahar oluyor. Balkondaki fesleğen çiçek açıyor. Şehrin kucağındaki bu uzun boylu apartman susuyor, apartmandaki insanlar olduğu yerde donuyor ve dünya dönmeyi bırakıyor. Balkonlardan aşk doğuyor, balkonlara yalnızlıklar gömülüyor, balkonlara hayatlar seriliyor. Şimdi şehri âlem uyurken balkonlardan gece bizi seyre koyuluyor.

Kemaliye

POLAT KAYACIK

Fakültenin merdivenlerinden birer ikişer atlayarak inerken bir yandan da elimde tuttuğum, hayallerimin mesleği olan öğretmenliğe ulaşmamın vesikası niteliğindeki diplomaya bakmaktan kendimi alıkoyamıyordum. Dış kapıya ulaşıp üniversitenin bahçesine çıktığımda düşmeden bunu nasıl becerebildiğime çok şaşırmıştım. Göknar ve akağaçların altındaki banklardan birine oturup biraz heyecanımın yatışmasını bekledim. Ama ne çare! İçim içime sığmıyordu. Meraklı bakışlar altında birkaç sevinç çılgılığı attıktan sonra utancımdan etrafıma bakmadan koşar adım eve doğru gitmiştim.

Eve geldiğimde babam, nüktedan kişiliğiyle, “Muallim Bey, hoş geldin,” diyerek kapıda karşıladı. Annem, kardeşlerim ve akrabalarla birlikte bayram havasında bir gün geçirdik. Öğretmen atamaları, o yıllarda sınavsız olarak kura usulüyle yapıldı. Artık kura tarihini beklemenin heyecanıyla takvimlerin yaprağını çevirmekten başka bir sıkıntı kalmamıştı. Hem edebiyata olan ilgim hem de tarih ve coğrafyaya merakım nedeniyle elimde haritalar, tarih kitapları ile dolaşıyordum. Haritada tayin olmak istediğim

şehirleri işaretliyor, şehirlerin tarihlerini araştırıyordum. Bu süreçte elimde kâğıt kalem, masmavi bir gökyüzü altında denizin mavisiyle yeşilliklerin bulunduğu bir yerde, küçük bir okul ve okulun bahçesinde gülbüz çocukların koşup oynadığı, benim de onların öğretmeni olduğum öyküler kaleme alıyordum. Hatta edebiyatımızın tanınmış yazarlarının isimleriyle anılan şehir ve kasabalar da aklımdan geçiyordu: Rıfat Ilgaz’ın Cide’si, Sait Faik Abasıyanık’ın Burgazada’sı gibi. Bu şehirler olmasa da bir gün ismimle anılabileceğini umut ettiğim bir şehir olsun istiyordum.

Nihayet kura günü geldi çattı. Büyükcü bir salonda sırayla isimler ve atama yapılan yerler okunuyordu. Sıra bana geldiğinde: “Murat Erdem, Erzincan ili Kemaliye ilçesi, Kemaliye İlkokulu,” anonsunu duydum. Kısa bir şaşkınlık ve hayal kırıklığı yaşadım. Aklıma Sabahattin Ali’nin İstanbul’daki arkadaşı Nahit Hanım’a yazdığı mektup geldi. 1927 yılı koşullarında Yozgat’ta öğretmenlik yapan Sabahattin Ali, satırlarında şehirle ilgili olumsuz tespitlerini anlatıyordu. Bir anda ben de onun yaşadıklarını

yaşar mıyım endişesine kapıldım. Birkaç dakika sonra kendi kendime “Dur bakalım, hemen ön yargılı olma Murat, Mevla’nı neylerse güzel eyler!” dedim. Evraklarımı aldıktan sonra kura çekiminin yapıldığı salondan kendimi dışarı attım. Eve doğru hızla yürümeye başladım. Yirmi yirmi beş dakikalık yürüme süresinde ev halkını üzmemek adına neler söyleyeceğimin provalarını yaptım. Memnuniyetsizliğimi hiç belli etmeden oldukça neşeli bir şekilde tayininin Erzincan’ın Kemaliye ilçesine çıktığını söylediğimde evde buz gibi bir hava esti. Herkesin yüzünde belirgin bir şaşkınlık ve üzüntü ifadesi oluştu. Sadece babam “Hayırlısı olsun.” diyebildi.

Eylül ayının başlarında İstanbul Topkapı Otagarı’ndan başlayan Kemaliye yolculuğum yaklaşık on beş saat sürdü. Sabahın erken saatleriydi. Uyanıp camdan dışarı baktığımda Kemaliye’ye girmek üzereydik. Karşılaştığım manzara karşısında adeta büyülenmiştim. Derin kanyonlar arasında uzanan bir vadiye yerleştirilmiş küçük ve şirin bir kasaba... Şehri ortadan ikiye bölen, coşkun akan bir nehir... Kendimi farklı bir coğrafyada hissediyordum. Otobüsten indiğimde saatime baktım, henüz erkendi. Karşıda açık bir çay ocağı fark ettim. Bavulumu alarak oraya yürüdüm. Oturak kısmı hasır örgü taburelerden birini çekip oturdum. Beni gören ocakçı hemen çayımı getirdi. “Kemaliye İlkokulu nerede acaba, uzak mı?” diye sordum. “Yok Efendi, şu ileride görünen okul.” dedi. Çayımı yudumladıktan sonra okula doğru yürürken, tarihi yapılar dikkatimi çekti.

Konut olarak kullanılan üç ya da dört katlı, genelde eğimli araziler üzerine kurulmuş yapıların mimarisinden çok etkilenmiştim.

İlginç bir detay da evlerin kapılarındaydı. Her kapıda biri büyük, diğeri küçük olmak üzere iki tokmak ve bazı hayvan motifleri vardı. Okula geldiğimde yeni öğretim yılı henüz başlamadığından çocuk sesleri duyulmuyordu. Bahçe kapısından içeri girdim. Hizmetli olduğunu tahmin ettiğim ellili yaşlarda bir adam: “Buyurun beyim?” dedi.

“Ben yeni atanan öğretmen Murat Erdem. Okul müdürü ile görüşmek istiyorum,” dedim. Adamcağız cekeatinin önünü ilikler gibi tutarak “Buyurun hocam, hoş geldiniz. Ben sizi götüreyim.” dedi ve önümden yürümeye başladı. Üç kat merdiven çıktıktan sonra sağa döndük ve koridorun sonundaki odanın önünde durduk. Sonradan adının Mirza olduğunu öğrendiğim hizmetli “Buyurun hocam, Mehmet Cevher müdürüm içeride.” dedi. Kapıyı çaldım. İçeriden “Gel!” sesi gelince bavulumu dışarıda bırakıp içeri girdim. Büyükçe bir masanın arkasında oturan, kırılmış kıvrıkcık saçlı, yine kır bıyıklı okul müdürü okuma gözlüklerinin ardından bana bakarak, “Siz Murat Öğretmen olmalısınız, biz de sizi bekliyorduk. Hoş geldiniz, buyurun oturun.” dedi. Teşekkür ederek önündeki koltuklardan birine oturdum. Bu arada Müdür Bey, Mirza Efendi’ye seslenerek kahvaltılık ve çay getirmesini söyledi. Bana dönerek, “Açsınızdır, bir şeyler yemelisiniz.” dedi. Bu samimi karşılamadan çok

memnun olmuştum. Müdür Bey sıcakkanlı ve konuşkan biriydi. Evraklarımı masasına bıraktığımda “Kemaliye’ mi zi nasıl buldunuz?” diye sordu. “Şirin, küçük bir şehir... Ahşap evler ve kapı tokmakları çok enteresan.” dedim.

Müdür Bey gülümsedi: “İlçeye dışarıdan gelenlerin dikkatini ilk ahşap yapılar ve kapıların üzerindeki tokmaklar çeker. Geleneklere göre bir eve gelen misafir, kapı tokmağını çalış şekline göre karşılanır. Ev sahibi, sesin tonundan misafirin kim olduğunu anlar. Eğer büyük tokmak kullanılır ve sesi tok çıkarsa gelen kişi erkektir. Küçük tokmak ise kadının geldiğini bildirir.” dedi.

İlerleyen günlerde Müdür Bey’in ve özellikle Mirza Efendi’nin yardımlarıyla boş vakitlerimi değerlendirmek adına ahşap yapıları ve kapı tokmaklarıyla ilgili bilgiler toplamaya, notlar almaya başladım. Bu tokmakların taşıdığı mesajlar yalnızca Mehmet Cevher Bey’in anlattıklarıyla sınırlı değildi. Tokmaklar üzerindeki motiflerin de anlamı vardı. Mirza Efendi sayesinde birçok evi ziyaret etme şansım oldu. Bu evlerde yaşayan ailelerin hikâyeleriyle beraber motiflerin anlamlarını da öğrendim. Örneğin, lamba motifli bir kapı tokmağı “Evin ocağı sönmesin, hayat daim olsun.” anlamını taşır. Kuş motifiyse ev sahibinin gurbette bir yakını olduğunu ve haber beklediğini anlatır. Kuşbaşı şeklinde iki yana ayrılan motifler, evin Müslüman bir aileye ait olduğunu gösterir. Öküz motifi ise ailenin birlik içinde olduğunu simgeler.

Bazı tokmaklarda akrep, yılan gibi

motifler de vardı. Bu figürler, Türklerin Şamanizm inancına mensup olduğu dönemin kültüründen kalmaydı. Yılan motifleri genellikle anahtar deliklerinin çevresinde bulunur, bu motifin bulunduğu kilide anahtar sokulduğunda şeytanın o eve giremeyeceğine inanılır. Akrep motifi ise cin ve şeytanın o evde barınamayacağı inancını simgeler.

Kemaliye’nin binlerce yıllık tarihini ve sosyolojik yapısını anlatan bu kapı tokmaklarının yanı sıra ahşap tarihî yapıları, Fırat Nehri’nin efsanesi ve yer yer 500-600 metre yüksekliğe ulaşan, kapalı bir ekosistem oluşturan doğa harikası Karanlık Kanyon da vardı. Grand Kanyon’dan sonra dünyanın ikinci büyük kanyonu sayılan bu doğa güzelliğinden etkilenmemek mümkün değildi. Kemaliye’de bulunduğum üç yıl içinde hem şehrin kendisi ile hem de insanlarıyla aramızda duygusal bir bağ oluştu. Onlarca kitap yazmaya yetecek not birikmişti. Ayrılık zamanı geldiğinde bu güzel şehri ve samimi insanların geride bırakmak oldukça zor oldu.

Kemaliye’den ayrılışımın üzerinden uzun yıllar geçti. Birkaç yıl önce Mehmet Cevher Bey’i, ondan kısa bir süre sonra da Mirza Efendi’yi kaybettik. Ben halen her fırsatta Kemaliye’yi ziyaret etmeyi sürdürüyorum. Çünkü bana kattığı çok önemli değerler vardı. Bir kere ön yargıdan uzak, aradığın güzelliği ve iyiliği hiç ummadığın yer ve zamanda bulabilmekti. Diğer bir değer ise kültürün ilmek ilmek dokunarak medeniyetlerin oluşturulduğu gerçeğidir.

Kitap **Ağacı**

www.kitapagaciyayinlari.com

0532 565 0842